

Yüzyıllık Ermeni yalanları!

Türkiye'nin en büyük haber sitesi olan Habertürkçü'nün yayıncısı Recep Tayyip Erdoğan'ın "tarafsız bir araç" olarak tanımlandığını yazdı.

Bu Danimarkalılar pek bi sahtekarmıs he ağam!

ABD'den Ermeni kahtpelığı

Ermeni maşalar

İkattiamının acısını daha unutmamışk asalara Ülkü Ocaklarından sert tepki g

Maçlı saldırıları sürüyor

ABD'de Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor. Türkiye'nin en büyük haber sitesi olan Habertürkçü'nün yayıncısı Recep Tayyip Erdoğan'ın "tarafsız bir araç" olarak tanımlandığını yazdı.

Ne zaman ve nec

Yunan kustahlığı

Yunan kustahlığı... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

YAHUDİ İSTEDİ

Yahudi istedi... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

Ermeni tehdidi: Gecikme olursa protokol iptal

Ermeni tehdidi: Gecikme olursa protokol iptal... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

Susturun artık sunları!

Susturun artık sunları!... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

ERMENİ İŞBİRLİKÇİLERİ RAHATSIZ

Ermeni işbirlikçileri rahatsız... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

Camilerde Rum

Güney Kıbrıs'taki Türklere ait dini mekanlarda bulunan el yazması Kur'an-ı Kerim ve Sakal-ı Şerif gibi paha biçilmez eserlerin, Rumlar tarafından tahribatına uğratıldığı bildirildi.

RUM ÇİRKİNLİĞİ BAYRAĞA SICRADI

Yakaladıkları PKK'lıları, halkın içinde infaz ettiler... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

İRAN ASIYOR BİZ BESLİYORUZ

Komşumuz, bölücülük yapıp toprağına göz diken ve askerine kursun sıkarak Kürt teröristleri "İbreti alem" olsun diye sokak ortasında astı... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

ERMENİYE BAKI

ERMENİYE BAKI... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

Taraf'ın Ermeni yazarı Nişanyan'dan küstahlık!

Taraf gazetesinin Ermeni kökenli yazarlarından Sevan Nişanyan, 21 ve 22 Eylül tarihlerinde kaleme aldığı köşe yazılarında Müslümanların İslami... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

SEVİMLER BURADA

Sevimler burada... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

KALLESLER MECLİS'TE

Kallesler Meclis'te... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

KOVUN BUNLARI

Kovun bunları... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

Ermeniler yine iş başında

Ermeniler yine iş başında... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

Ermeni vahşetine inat dimdik ayakta

Ermeni vahşetine inat dimdik ayakta... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

Türk düşmanlığı

Türk düşmanlığı... Ermeniler tarafından düzenlenen maçlı saldırılar sürüyor.

nefretsoylemi.org

Agos'un sesi kısıllacak!

"Ne Mutlu Türküm Diyene" demekten onur duyan Ermeni

Taraf'ın Ermeni yazarı Nişanyan'dan küstahlık!

SEVİMLER BURADA

KALLESLER MECLİS'TE

KOVUN BUNLARI

Ermeniler yine iş başında

Ermeni vahşetine inat dimdik ayakta

Türk düşmanlığı

Ya sev ya terk et

Fenerbahçe Sivas'ı katletti

Türkiye Medyasında Kadınların Temsili: Gazete ve İnternet Haberciliği Raporu

Davos firçası, Yahudi'nin kimyasını bozdu

Küstah Siyon

HRANT DİNK VAKFI HRANT DINK FOUNDATION ՀՐԱՆԻ ՏՆԵ ՀԻՄՆԱԿ

HRANT DİNK VAKFI HRANT DINK FOUNDATION ՀՐԱՆԻ ՏՆԵ ՀԻՄՆԱԿ

HRANT DİNK VAKFI HRANT DINK FOUNDATION ՀՐԱՆԻ ՏՆԵ ՀԻՄՆԱԿ

HRANT DİNK VAKFI HRANT DINK FOUNDATION ՀՐԱՆԻ ՏՆԵ ՀԻՄՆԱԿ

HRANT DİNK VAKFI HRANT DINK FOUNDATION ՀՐԱՆԻ ՏՆԵ ՀԻՄՆԱԿ

HRANT DİNK VAKFI HRANT DINK FOUNDATION ՀՐԱՆԻ ՏՆԵ ՀԻՄՆԱԿ

HRANT DİNK VAKFI HRANT DINK FOUNDATION ՀՐԱՆԻ ՏՆԵ ՀԻՄՆԱԿ

HRANT DİNK VAKFI HRANT DINK FOUNDATION ՀՐԱՆԻ ՏՆԵ ՀԻՄՆԱԿ

HRANT DİNK VAKFI
HRANT DINK FOUNDATION
ՀՐԱՆԴ ՏԻՆԷ ՀԻՄՆԱՐԿ

Hrant Dink Vakfı

Anarad Hığutyun Binası
Papa Roncalli Sk. No: 128 Harbiye
34373 Şişli İstanbul
tel: 0212 240 33 61 faks: 0212 240 33 94
e-posta: info@hrantdink.org
www.hrantdink.org
www.nefretsoylemi.org

yazar

Feyza Akınerdem

katkıda bulunanlar

Zeynep Arslan
Pınar Ensari
Ezgi Kan
Funda Tekin

Aralık 2016, İstanbul

Bu rapor Hrant Dink Vakfı'nın Medyada Nefret Söylemini İzleme Çalışması kapsamında, Friedrich Naumann Vakfı ve MyMedia/Niras'ın destekleri ile hazırlanmıştır. Raporda yer alan görüşler, destekçi grupların görüşlerini yansıtmamaktadır.

Friedrich Naumann
STIFTUNG **FÜR DIE FREIHEIT**

MYMEDIA
SEVEN COUNTRIES ONE IDEA

**TÜRKİYE MEDYASINDA
KADINLARIN TEMSİLİ:
GAZETE VE İNTERNET HABERCİLİĞİ RAPORU**

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	5
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	7
HABERLER NASIL YAPILYOR?	9
FAİLİN BETİMLENMESİ	10
ÇELİŞKİ	11
EROTİK TEMSİL	13
SEBEP SONUÇ İLİŞKİSİ	16
OLGUSAL VE NORMATİF DİL	18
NASIL HABERLER YAPILYOR?	19
NORMATİF KADINLIK ÇERÇEVELERİ ('CANAVAR', 'MAKBUL', 'MAĞDUR')	21
ETNİK VE DİNİ TEMELLİ CİNSİYETÇİLİK	28
SİYASİ TEMELLİ CİNSİYETÇİLİK	30
YENİ BİR METODOLOJİYE DOĞRU	35
HABERİN BİÇİMİNİN İZLENMESİ VE RAPORLANMASI	36
HABERİN İÇERİĞİNİN İZLENMESİ VE RAPORLANMASI	36
SONUÇ: YENİ BİR METODOLOJİ MÜMKÜN MÜ?	39
YAZAR HAKKINDA	41

GİRİŞ

16 Temmuz 2015 sabahı yerel ve ulusal gazetelerde yer alan bir cinayet haberi, aşağıda örneklerini sıraladığımız birtakım başlıklarla haberleştirildi:

- “Uykuda İnfaz” (Takvim)
- “Dayakçı Kocaya Sahurda İnfaz” (Şok)
- “Kocasını Uyurken Öldürdü” (Yeni Şafak)
- “Uyuyan Kocasını Av Tüfeğiyle Vurarak Öldürdü” (Adana)
- “Kocasını Vurdu Polisi Aradı” (Çağ)

Haberde kullanılan fotoğrafları görmeden ve haber metnini okumadan da olayla ilgili bir hikâye ve bir resim oluşmuştur. Olayın faili bir kadın, mağduru ise evli olduğu erkektir. Olay kendi evlerinde, gece (uyku veya sahur saati) gerçekleşmiştir. Erkek uykudadır ve savunmasızdır. Cinayet aleti bir av tüfeğidir; evde bulunan herhangi bir gereç değildir. Dolayısıyla bu, büyük ihtimalle planlanmış bir cinayetin infazıdır. Kadın, cinayeti işledikten sonra polisi de aramıştır. Mağdurun aynı zamanda “dayakçı” olduğunu da öğrendiğimize göre cinayeti azmettiren nedenler de vardır. Bir haber sitesinde yahut bir gazetede bu başlıklar, okurda merak uyandırır. Bu bilgi parçaları arasındaki boşlukları doldurmak ister ve haberin içeriğinin devamını okumak için haber sitesindeki manşete tıklar veya önünde açık olan gazete haberini okur (Figür 1).

DAYAKÇI KOCAYA SAHURDA İNFAZ!

Adana'da kocasından sürekli dayak yiyip eziyet gören kadın yaşadıklarına dayanamayınca, sahurdan sonra yataқта uyuyan eşini av tüfeğiyle öldürdü

ÇOCUKLARI KOMŞUYA EMANET!

ADANA'nın Kozan ilçesinde 14 ve 6 yaşında 2 çocukları olan erkek terzi Halil Y. ile kadın terzişi eşi Emine Y. gece sahur kalktı. Yemeklerini yedikten sonra yatan çiftten Emine Y. saat 05.00'da kalkarak evdeki av tüfeğini alıp uyuyan eşinin kafasına ateş etti. Halil Y. hayatını kaybederken, Emine Y. ise komşusuna gidip, "Kocam eziyet ediyordu. Onu vurdum, çocuklarım size emanet, iyi bakın" dedi. Daha sonra telefonla eşinin akrabalarına haber veren kocasını öldürdüğünü söyleyen kadın polisi arayıp "Kocamı öldürdüm, gelin beni teslim alın" dedi.

"DAYANAMADIM VURDUM" DEDI

BUNUN üzerine olay yerine giden polis ekipleri, eve girdiğinde Halil Y., nin yataқта cesediyle karşılaştı. Emine Y. ise, "Kocam bana eziyet ediyordu, dayanamadım vurdum" diyerek polisilere teslim oldu. Halil Y.'nin cesedi olay yerine gelen sağlık ekipleri ile savcının incelemesinin ardından otopsi yapılması için Kozan Devlet Hastanesi Morgu'na götürüldü. Bu arada Halil Y.'nin yaklaşık 1 aydır eşinin kendisini aldattığından şüphelendiği ve bu nedenle de sık sık tartıştıkları iddia edildi. Polis ekipleri, korkunç olayla ilgili soruşturma başlattı.

Halil Y.

Emine Y.

Korkunç olayı duyar duymaz cinayetin yaşandığı eve gelen Halil Y.'nin akrabaları sinir krizi geçirdi.

Figür 1: Şok, 16.07.2015

Birçok insanı farklı biçimlerde etkileyen bir cinayet olayının haberleştirilme süreci, haberi üretenler, habere konu olanlar ve haberi okuyanlar üzerinde çeşitli etkiler bırakacak başka bir olaydır. Öncelikle, polisiye bir olayın takibi, muhabir için rutin bir iştir. Bu tür haberler; politika, ekonomi, kültür sanat, spor ve dünyadan haberlerin arasında her yayın gününde bir veya birkaç cinayet haberi, diğer başka felaket haberleri arasında, basılı gazetede üçüncü sayfada, internet gazeteciliğinde dikkat çekici bir sütunda yerlerini alırlar. Haber okuru ise birkaç saniye bu haber üzerinde durup diğerlerine geçecektir. Öne çıkan bilgilerle katil ve maktul hakkında bir kanaat geliştirecek, bunu da başka kanaatlerine ekleyerek haber okumaya devam edecektir. Haberin etki alanına göre kamusal tartışmalar başlayabilir; yahut haber unutulup gidebilir. Dolayısıyla haberin yapımı ve alımlanması, haberleştirilen olaydan ayrı, başka yönleri olan ve başka aktörleri farklı biçimlerde etkileyen yeni bir vakadır.

İlk olarak bu rapor, yukarıda örneği verilen haberde olduğu gibi kadınların fail veya mağdur olarak konu edildiği haberler üzerine bir incelemedir. Olayın kendisini şekillendiren toplumsal cinsiyet kodları, normları ve deneyimleri, bu olayın seçilme, yazılma ve kitlesel okuyucuya servis edilme, yani haberleştirilme sürecini de şekillendirir. Örneğin yukarıdaki haberin metninin devamını okumadan henüz başlıklardan yola çıkarak toplumsal cinsiyet perspektifinden birçok soru sorabiliriz: failin cinsiyetini nasıl, hangi ifadelerle öğreniyoruz? Gece-uyku-sahur sözcükleri, olayın öncesinde ve sonrasında olanlara dair bilgiler ne tür bir bağlam kuruyor? Silahın cinsi, olayın failine dair nasıl bir bilgi veriyor? Fail ve maktulün evli olması ne anlama geliyor? Bütün bunlar içinde yaşadığımız toplumsal cinsiyet rejiminde ne tür değerler taşıyorlar? Bu değerler, haberin okunma, değerlendirilme sürecini nasıl şekillendiriyor? Üzerine eklendiği, toplumsal cinsiyete dair enformasyon yığını, kadınlara dair kamusal temsil ve anlatı biçimlerini ve sonuç olarak kadınların ve onların etkileşime girdiği diğer insanların hayatlarını nasıl şekillendiriyor? Bütün bu soruların cevabını haber metinlerinin içeriğine bakarak cevaplayabilir miyiz?

Haberlerin içeriğine dair gündeme getirdiğimiz bu son soru, bizi raporun ikinci ana başlığına getiriyor. Haberlerin içeriği kadar, üretim biçimlerine de bakmak, toplumsal cinsiyet normlarının medya metinlerinin yazılmasını ve okunmasını karşılıklı olarak nasıl şekillendirdiğini gözlemlemek açısından önem teşkil ediyor. Günümüzde haber üretim süreçlerini en çok etkileyen faktör hızdır. İletişim teknolojilerinin hızlanması ve çeşitlenmesi; daha çok durumun haber olarak nitelendirilebilmesini ve haber merkezlerine/ajanslara ulaştırılabilmesini mümkün kılıyor. Esnek çalışan muhabirler, her an bu teknolojileri kullanarak haber girebilirken, konvansiyonel habercilikteki editoryal süreçler atlanabiliyor. Haber akışındaki hız, iletişimi hızlandıran internet teknolojileri ve rekabetin ajanslara ve gazetelere yüklediği hızlı iş rutini; haberlerin daha çok birbirine benzemesine, hatta kopyala-yapıştır haberciliğe yol açıyor. Okur da birbirine benzeyen haber metinlerini bir yandan daha hızlı ve bir yandan da daha parçalı ve eksik şekilde okuyor. Diğer yandan, internet teknolojileri sayesinde haber üzerine kolayca yorum yapabiliyor, okuru olduğu mecrada görünür oluyor ve diğer okurlarla etkileşime geçebiliyor. Böylece haberleşme olayının çapı da büyüyor; daha hızlı bir akışa, daha geniş bir mekâna ve daha çeşitli okuma biçimlerine erişiyor. Bunun yanı sıra, internet haberciliğinde tıklanma sayısı rekabeti, haberin manşet ve görsellerinin içerikten giderek uzaklaşmasına, sansasyonel ve tabloid dilin öne çıkmasına neden oluyor. Duygusal ifadelerin, görsellerin ve yan yana getirmelerin çekim gücü, haberin daha çok dikkat çekmesine ve/ya tıklanmasına neden oluyor. Haber, tıklanma sayıları üzerinden maddi bir değere dönüştürülüyor. Bu hızlı, şaşırtmaya dayalı ve sansasyonel habercilikte içerik taramak, çok boyutlu ve derinlikli bir izleme ve raporlama açısından yetersiz kalıyor. Bu durum şu soruyu akla getiriyor: Hızın ve tekrarın getirdiği ve/ya pekiştirdiği cinsiyetçilik ve ayrımcılık nasıl raporlanabilir? Bu

rapora konu olan haberler, içeriğe bakılarak gözlemlenebilen üretim teknikleri açısından da ele alındı ve **haber tekniğinin raporlanması üzerine çeşitli öneriler sunuldu.**

Bu rapor üç bölümden oluşuyor. Raporun ilk iki bölümü, eldeki verilerin biçim ve içerik açısından analizinden oluşuyor. Üçüncü bölümde ise raporun yöntemi ve genel olarak medya tarama yöntemlerine dair açtığı sorular tartışılıyor. **Birinci bölümün** odak noktası, **haberlerin biçimi** olarak belirlendi. “Haberlerin cinsiyetlendirilmesi ne demektir” sorusu, haberlerin biçimine dair yapılan bir inceleme üzerinden cevaplandırıldı. **İkinci bölümde** ise **haberler içeriklerine göre kategorize edildi;** haber merkezlerine gelen sayısız olay ve durum arasından haber niteliği görülerek gazetede yer verilmiş olanların, cinsiyetçiliği çeşitli (siyasi, etnik, dini) ayrımlarla kesiştiren buyurgan, alaycı ve erotik diline odaklanıldı. Bu raporda, **metodoloji** bölümüne **en sonda** yer verildi ve rapor boyunca gündeme getirilen sorular, mevcut izleme, tarama ve raporlama yöntemleri açısından tartışıldı.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu rapor, 2015 yılında Hrant Dink Vakfı'nın ‘Medyada Nefret Söylemi İzleme’ raporları için yapılan taramalar esnasında proje ekibinin dikkatini çeken ve nefret söylemi tespitinde kullanılan metodoloji gereği nefret söylemi kategorilerine¹ girmeyen, ancak toplumsal cinsiyet temsili açısından ayrımcı ve rahatsız edici olduğu için incelenmeye değer bulunarak toplanan haberlerin nitel analizinden oluşuyor. Rapor yazım sürecinde, proje ekibi de 2016 yılına ait yazılı basını izlemeye devam ediyordu. Bu rapora dair genel bir çerçeve çıktıkça, raporun genel argümanlarını besleyeceği düşünülen 2016 yılına ait örnek haberler de rapora eklendi. Taramalarda ortaya çıkan ve cinsiyetçi olarak kodlanan bu haberler kategorilere ayrıldı; bu kategorilerden seçilen örnekler, biçimleri ve içerikleri açısından incelendi. Bu rapor bağlamında oluşturulan analitik kategorilerin toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konulu araştırma, izleme ve raporlama çalışmalarına katkı sunacağını düşünüyoruz. Bunun yanı sıra, bu rapor vesilesiyle kategorik analizlerin sınırlı karakterinin de gözlemlenebileceğini umuyoruz. Medyanın kadınları temsil etme biçimlerine ve ürettiği ayrımcı söyleme dair seçilen örnekler üzerinden yapılan bu çalışmanın sahip olduğu imkânlar ve sınırlılıklar, raporun metodoloji kısmında daha geniş ele alındı.

Raporda ele alınan haberler, bu çalışma için oluşturulmuş özel bir araştırma metoduyla derlenmedi; yazılı basında nefret söylemi izleme sürecinde rastlantısal olarak ortaya çıktı. Başka bir deyişle raporda tartışılan örnekler, belirli anahtar sözcüklerin (kadın, feminist, başörtüsü, Müslüman, Kürt, Suriyeli, vb.) geçtiği haberler üzerinden, yani filtrelenmiş bir haber seti üzerinden yapılan nefret söylemi izlemesinde

¹ Yazılı basında tespit edilen nefret söylemi içeren haber ve köşe yazıları benimsedikleri söylemin niteliği doğrultusunda kategorilere ayrılıyor. Bu konuda daha önce yapılmış olan uluslararası bilimsel çalışmalardan yararlanılarak ve ülkeye özgü dil ve kültür farklılıkları dikkate alınarak belirlenmiş olan nefret kategorileri şunlardır: **1) Abartma / Yükleme / Çarpıtma:** Bir kişi ya da olaydan yola çıkarak bir topluluğa yönelik olumsuz genellemeler, çarpıtmalar, abartmalar, olumsuz atıflar içeren söylemler (örneğin, “Suriyeliler gına getirdi”). **2) Küfür / Hakaret / Aşağılama:** Bir topluluk hakkında doğrudan küfür, aşağılama, hakaret içeren (örneğin “kalleş”, “hain”, “ahlaksız”) söylemler. **3) Düşmanlık / Savaş Söylemi:** Bir topluluk hakkında düşmanca, savaşı çağrıştıran ifadelerin yer aldığı söylemler (örneğin, “Rum vahşeti”). **4) Doğal kimlik ögesini nefret - aşağılama unsuru olarak kullanma / Simgeleştirme:** Doğal bir kimlik ögesinin nefret, aşağılama unsuru olarak kullanıldığı, simgeleştirildiği söylemler (örneğin, olumsuz anlamda “Bizi Eurovision’da Yahudi mi temsil edecek?”)

araştırma ekibinin karşılaştığı örnekler arasından seçildi.² Bu açıdan rapor, medyada cinsiyetçiliğin izlenmesi ve raporlanması açısından bir başlangıç alışmasıyken, aynı zamanda anahtar sözcük temelli medya izleme, tarama ve raporlamalarla ilgili ve bu çalışmaların oluşturduğu nefret söylemi ve ayrımcılık kavramsallaştırmalarına dair de bir tartışma başlatmayı amaçlıyor.

² ‘Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi’ alışması kapsamında, tüm basılı ulusal gazeteler ve sayısı 500’ bula yerel gazete önceden belirlenen anahtar kelimeler üzerinden (r. işbirlikçi, Türk düşmanı, hain, yobaz, gvur, mülteci) medya takip merkezi aracılığıyla taranıyor. Araştırma ekibi bu anahtar sözcükler üzerinden filtrelenerek ellerine gelen haber ve köşe yazılarını tek tek okuyarak etnik, ulusal ve dini kimliklere yönelik nefret söylemi içeriklerini tespit ediyorlar. Ayrıca, cinsiyet kimliği kategorisi altında oluşturulan belirli anahtar sözcükler (r. kadın, eşcinsel, başörtüsü, sapık) zerinden de yazılı basın taraması yapılarak tespit edilen içerikler, ‘Diğer Dezavantajlı Gruplar’ başlığı altında kadınlara ve LGBTİ’lere yönelik nefret söylemi örnekleri olarak projenin medya izleme raporlarında yer buluyor.

HABERLER NASIL YAPILYOR?

Medyada cinsiyetçiliğin izini sürerken, medya incelemelerinde cinsiyetçilik kavramının anlamına dair çoğu zaman yeniden düşünülmediğini teslim etmek gerekir. Bilhassa medya ve cinsiyetçilik ilişkisi genellikle “medyanın cinsiyetçiliği yeniden ürettiği” gözlemi tekrar edilerek, daha fazla incelenmeden kapatılır. Bu raporda, medyada cinsiyetçiliğin tanımı mümkün olan en kapsayıcı haliyle ele alındı. Cinsiyetçilik, bu bağlamda, medya mecrasını tüm yönleriyle (biçim, içerik, üretim ilişkileri, ekonomi, mekân, öznellik, beden, hukuk) şekillendiren bir toplumsal cinsiyet rejiminin ayrımcı pratik ve etkilerine işaret ediyor. Toplumsal cinsiyet rejimi, kadınlık ve erkekliği eşitsiz ve her türlü farklılığı dışlayan bir şekilde birbirinin zıddı olarak kurar. Aynı zamanda kategorik olarak her iki cinsiyeti de ‘makbul’ ve ‘makbul olmayan’ diye ayırır. Bu ayırım, temsiliyet sistemi, hukuk sistemi, aile normu, ırk, din, mezhep, yaş, bedensel farklılık temelli kimliklendirmeler, üretim ilişkileri ve sınıfsal ayrımlar içinde iş görürler. Bu sistem ve pratikler, cinsiyet rejimi içerisinde çeşitli biçimlerde birbirleriyle kesişir, birbirini güçlendirir ve cinsiyetçiliğe farklı ifade ve kullanım biçimleri kazandırır. Bu açıdan toplumsal cinsiyet rejimi, bedenlere kadınlık ve erkeklik üzerinden değerler yükler ve ataerkiyi bu değerler üzerinden kurar. Yani toplumsal cinsiyet rejimi bir değer rejimidir: kadınları ve erkekleri makbul ve makbul olmayan diye ayırır.

Bu çerçevede raporun bu bölümünde, gazetelerin kadınların fail veya mağdur olduğu haberleri nasıl cinsiyetlendirdikleri; yani toplumsal cinsiyet rejimi içinde nasıl üretildikleri ele alındı. Bu haberlerin, kadınlık ve erkekliğe nasıl değerler atfettiği ise raporun ikinci bölümünde ele alındı. Alt başlıklarda, incelenen haber metinlerinde kullanılan bazı haber teknikleri, haberin cinsiyetlendirilmesi açısından kategorize edildi.

Gazetelerin haber yapma biçimleri her zaman mevcut cinsiyet rejimiyle şekillendirilir. Gazetelerin sayfa düzeni, görsel malzeme ve teknikler, haber metni, hatta renkler, cinsiyet rejimini hem en sıradan hem de en sansasyonel biçimlerde üreten, güçlendiren haber üretim teknikleridir. Benzer teknikleri birinci sayfa manşette, üçüncü sayfada, siyasi haberlerde, ekonomi, spor haberlerinde ve köşe yazılarında görebiliriz. Haberlerin cinsiyetlendirilmesi; erotize edilmiş bedenler, dini ve etnik aidiyetlerin büyük puntolarla, renklerle ve kadrarla çerçevelendirildiği metinler ve fotoğraflar, failin kadın olduğuna dair vurgulu başlıklar, içeriği saptıran ve okurun ilgisini bu şekilde çekmeye çalışan sansasyonel ifadeler, okurun yorumuna bırakılan bilgi boşlukları üzerinden gerçekleşir. Bu teknikler, hem toplumsal cinsiyet ilişkilerine dair bir bağlam kurar, hem de bu bağlam içinde makbul olanları ve olmayanları işaretleyerek birbirinden ayırır.

Bu haberleri incelerken dikkat edilmesi gereken husus, bedenlerin cinsiyetlendirilmiş anlamları ve kullanımlarını haberleştirirken beklenmedik, çarpıcı ve dikkat çekici olan üzerine yoğunlaşılmasıdır. Yani normatif alanda görünmez olan ve verili kabul edilen toplumsal cinsiyet, haberde dikkat çekici bir karşılaşmaya dönüşür. Yani kadınlar kabul gören kadınlıklarını, erkekler kabul gören erkekliklerini gerçekleştirdikçe çoğu zaman haberlere konu olmazlar. Ne zaman ‘sınır aşılsa’ o zaman yaşanan durum, haber değeri taşır. Böylece makbul olanın sınırları, çarpıcı olan üzerinden çizilir. Haberde dikkat çekilen duruma dair teşvik edilen pozitif ve negatif duygular, ‘normal’in sınırlarını belirler. Kadınların medyada bu şekilde görünürlük kazanması, cinsiyet normuna göre üretilen ikiliklerin sınırlarını aştıklarında şaşırtıcı, cezalandırılması gereken, gülünç yahut gurur verici pozisyonlar kurar.

FAİLİN BETİMLENMESİ

Failin cinsiyeti, çoğu zaman habere özel ve sıra dışı bir anlam katar. Bu haberler suç içeren eylemler, başarı hikâyeleri veya kaza haberleri olabilir. Haber, “kadın kadına taciz” (Figür 2), “kadın canlı bomba” (Figür 3), “kadın hırsız” (Figür 4), “kadın şoför” (Figür 5) başlığıyla ilgi toplamaya çalışır. Failin cinsiyetinin altı çizilir, büyük puntolar kullanılarak vurgulanır. Örneğin, *Ankara Anadolu* gazetesinin 11 Mayıs 2016 tarihli “Kadın canlı bomba ile beş kişi tutuklandı” haberinde failin cinsiyeti, haberin konusunda başat bir nitelik taşımasına rağmen vurgulanıyor. Diğer faillerin cinsiyeti varsayılan olarak kabul edilerek haberde dile getirilmiyor; başka bir deyişle, canlı bomba eylemcilerinin cinsiyeti erkek olarak varsayılıyor. Kadın fail, makbul kadınlıktan sapma gösterdiği için parlatılıyor ve haberin manşetine taşınıyor.

Figür 2: Sözcü, 11.05.2016

Figür 3: Ankara Anadolu, 11.05.2016

İster “Uçakta kadın kadına taciz” gibi iki faili olan ve mağduru olmayan bir duruma işaret ederek erotik çağrışımlar taşıyan manşetler olsun; ister beraber yakalandığı diğer beş kişi arasında cinsiyeti belirtilen “canlı bomba” haberi olsun; bu tür haberlerin hepsi hegemonik kadınlık ve erkeklik tanımlarına karşı yürütülen mücadeleleri de ters köşeye yatırma işlevini yerine getirirler. Feminizmin önemli bir talep olarak yükselttiği güçlenmeye karşı canlı bomba haberleri, eşitlik talebine karşı kadın sürücü haberleri, cinsel taciz ve saldırılara karşı kadınların da tacizci olabileceği haberi dolaşıma sokulur. Yani güçlenen kadın makbulün sınırlarını zorlayıp canlı bomba olur, eşit haklar elde eden kadın sonunda arabayı uçuruma yuvarlar, cinsel saldırılarda kadınlar iddia ettikleri gibi kurban değil fail de olabilirler. Burada editoryal kadronun kadın mücadelesine karşı (her zaman) bilinçli bir manipülasyon yaptığını iddia etmek doğru olmaz. Haber ekibi çoğu zaman, gazetenin okunmasının/e-gazetenin tıklanmasının peşindedir. Bunu yaparken de kamusal alanda cinsiyetçiliğe karşı çıkan ve belirli bir etki alanı oluşturmuş olan siyasi söylemlerin belirli çıkarlar doğrultusunda çarpıtılması söz konusudur. Bu çarpıtmadan doğan etki, haberdeki temsile karşı çıkanları, bu temsili ilginç ve cazip bulanları, gülen ve şaşırانları saracaktır. Böylece okunma ve tıklanma oranları artacaktır. Tam da bu nedenle, makbul olmayanın büyük puntolarla görünürlük kazanması, haber üretkenler için, kâr amaçlı gazetecilik açısından, oldukça cazip bir üretim biçimidir.

Kadın hırsızlar suçüstü yakalandı

■ Kayseri ve Nevşehir’de bugüne kadar toplamda 100 ayrı hırsızlık olayına karışan 4 kadın, suçüstü yakalanarak gözaltına alındı.

Edinilen bilgiye göre, Kayseri ve Nevşehir’de bugüne kadar 100 ayrı hırsızlık olayına karışan M.F. (21), N.P. (23), E.Ç.(33), A.T. (30) geçtiğimiz cumartesi günü Ürgüp İlçesi Kavaklıönü Mahallesi Peribacaları Sitesinde bir eve girmek isterken Ürgüp İlçe Emniyet Müdürlüğü Asayiş ekiplerince yakalandı.

Emniyete götürülen kadın hırsızların, bugüne kadar toplamda 100 ayrı hırsızlık olayına karıştığı belirlendi. Zanlılar, emniyetteki sorgularının ardından ‘gasp’ ve ‘hırsızlık’ suçlarından mahkemeye sevk edildi. Mahkemeye sevk edilen kadın hırsızlar tutuklanarak ceza evine gönderildi. Öte yandan, emniyet yetkilileri de vatandaşları yaz aylarında artan hırsızlık olaylarına karşı vatandaşları gerekli önlemleri almaları konusunda uyardı. (İHA)

Figür 4: Büyük Kayseri, 11.08.2015

Kadın sürücü aracıyla sulama kanalına uçtu

Figür 5: Adana Kent, 23.06.2015

Eylemin niteliğine göre, kadınlığa yapılan vurgunun yarattığı etki değişir: öfke, acıma, tiksinti ya da aşağılama duygularını harekete geçirir. Haberde araştırma ekibini huzursuz eden, her zaman bilgiye ya da ideolojiye dayalı bir cinsiyetçilik değil, bazı durumlarda sıra dışılıktan çıkan bu negatif duygulardır. Haberi hazırlayan ekip, okur ve araştırma ekibi ortaya çıkan negatif duygulardan farklı biçimlerde etkilenirler. Örneğin “Kadın sürücü aracıyla sulama kanalına uçtu” haberindeki kadın sürücü ifadesi, kimi okuru güldürebilir, kimisinde acıma duygusu uyandırabilir, kimisini öfkeliendirebilir, kimisini rahatsız edebilir, kimisinin ise dikkatini bile çekmez. Mevcut bağlamda, cinsiyet kimliğine dair bu fazla ve gereksiz bilginin yukarıda bahsi geçen toplumsal cinsiyet rejimine yaptığı katkı önemlidir. Bu açıdan bu haberler, anahtar sözcük üzerinden medya izleme ve raporlama çalışmalarında en kolay bulunabilecek –ve aynı zamanda göz ardı edilebilecek– haberler olsalar da, bu tür cinsiyetlendirilmiş haberlerin yarattığı etkiler üzerine tartışmak ve ikincil araştırmalar yürütmek gerekir.

ÇELİŞKİ

Bütün haber yazımları belirli bir hiyerarşik kurgu içerir. Başlığa çekilecek bilgi, haberin etki alanını genişletecektir. Bu hiyerarşik düzen, aynı zamanda gazetenin okuru çekmek üzere başvurduğu manipülasyon ve çelişki tekniklerine oldukça müsaittir. Bu noktada iki çeşit çelişkiden bahsedilebilir: hem içerikteki bilgilerin eksik ve manipülatif bir şekilde başlığa çekilmesi ve çeşitli çağrışımlara açık hale getirilmesi, hem de bu şekilde toplumsal normlarla çelişkili hale getirilerek sansasyonel etkisinin artırılması. Burada amaç okura eksik bilgi vermek değildir. Aslında haberin amacı, okuru bilgilendirmek de değildir. Haber daha çok, çelişkinin yarattığı şaşkınlığın yol açacağı çekim ihtimaline göre üretilir.

aldığı darbeleri sonucu olay yerinde baygınlık geçirdi.

Otobüs şoförü kadın, sevgilisini **BIÇAKLADI**

ADANA'da belediye otobüsü şoförü Sevil Çopur, kendisini döven eski sevgilisi 36 yaşındaki Erkan Kış'ı kolundan bıçakladı. Bir süre önce ayrıldığı sevgilisi Erkan Kış, Çopur'un kullandığı otobüse bindi. İkili yolcuların yanında tartışmaya başladı. Kış, Sevil Çopur'u otobüsten indirerek vurmaya başladı. Çopur, sürücü koltuğunun yanında duran bıçağı alıp Erkan Kış'ı kolundan yaraladı. Erkan Kış yaralı halde kaçtı. Çift birbirlerinden şikayetçi oldu.

Eski sevgilisi Erkan Kış tarafından dövülen Sevil Çopur aldığı darbeler sonucu olay yerinde baygınlık geçirdi.

Erkan Kış

Figür 6: Akşam, 06.11.2015

6 Kasım 2015 tarihli *Akşam* gazetesi haberi (Figür 6) ise, “cinsiyetçi haber nasıl yapılır” konusunda ders niteliği taşıyor. Haber metninden başlığa taşınan detayların hiçbiri olayın ana eksenine dair değil veya bir çarpıtmaya dayanıyor: Kadının otobüs şoförlüğü yapıyor olması konuyla ilgili değil; bıçaklanan kişinin kadının sevgilisi olduğu doğru değil; olay bir bıçaklanma vakasından ibaret değil. Kadının kullandığı otobüse saldıran erkeğin manşette sözü edilmezken ve kullanılan fotoğraflarda da erkek ikincil konumdayken, kadın esas fail olarak göze çarpıyor. Kadının güzel ve bakımlı bir fotoğrafı da seçilerek haberin görsel cazibesi arttırılırken haberdeki sansasyon da yükseltiliyor. Haber çarpıtılarak kadın failleştiriliyor, suçlulaştırılıyor, güzel bir fotoğrafı kullanılarak çelişkinin etkisi arttırılıyor; bütün bunlar bir araya getirilerek kadının failliği kurgulanırken makbul ve makbul olmayanın da sınırı çizilmiş oluyor.

Dul kadına sahip çıktı

Araban Kaymakamı Serhat Karabektaş, 5 çocuk annesi dul kadın için yaptırılan eve eşi Fatma Elif Karabektaş'la birlikte gelerek, aileyle birlikte iftar yaptı.

Araban Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV), devletin sosyal yardım ve dayanışma anlayışıyla hizmete devam ediyor. Araban Kaymakamlığı SYDV Müdürü Orhan Behçet yaptığı açıklamada, "İlçe merkezli ve ilçeye bağlı kırsal mahallelerde tespit edilen evsiz dul, engelli, yaşlı ve fakir yardıma muhtaç ailelere yapılan barınma yardımlarında 2015 yılının ilk altı ayında uygulanan 35 yeni ev yapım projesinden 30 ev tamamlanmış, 1 ev inşaatı devam etmekte olup 4 ev inşaatının da önümüzdeki günlerde başlatılacak olup, ayrıca vakfın 2015 yılının ilk 6 ayında 128 vatandaşın ev onarım yardımı yapılmış olup toplam 56 milyon 360 bin TL harcandığı aynı zamanda 300 vatandaşın toplam 121 milyon 350 bin TL'lik değişik kapı, pencere, mozaik, sıva, vs. barınma yardımları yapıldı" dedi. Behçet açıklamasına şöyle devam etti:

"5 çocuk annesi 58 yaşındaki Kader Kervancıoğlu'nun Araban Kaymakamlığı SYDV'ye yaptığı yazılı müracaatta, iki yıl önce şiddetli geçimsizlik yüzünden eşinden ayrıldığını, barınacak bir evi olmadığı için ilçe merkezinde-

ki Mehmet Gökçek Mahallesi'nde eski bir evde yaşayan yaşlı annesi ile birlikte yaşadığını, 5 çocuğu ile birlikte barınabileceği bir ev talebinde bulunması üzerine müracaatı incelenen Kervancıoğlu ile 5 çocuğunun barınması için Mehmet Gökçek Mahallesi'ndeki annesinin evinin bahçesine yaptırılan 2+1 evin aileye teslim edildiği günün akşamına Araban Kaymakamı Serhat Karabektaş

ile eşi Fatma Elif Karabektaş içerisinde değişik gıda maddeleri bulunan gıda paketi ile 5 çocuk annesi dul Kader Kervancıoğlu ile iftar yemeği için geldikleri evde Kervancıoğlu ailesiyle birlikte iftar yaparken aileye ikinci sevinç yaşattı."

"SAĞLIK VE MUTLULUK İÇERİNDE GÜLE GÜLE OTURUNLAR"

Araban Kaymakamı Serhat

Karabektaş, konuya ilişkin açıklamada şöyle konuştu: "Araban Kaymakamlığı SYDV olarak ilçedeki tüm yardıma muhtaç ailelerimizin devlet olarak bugüne kadar hep yanlarında olduk ve olmaya da devam edeceğiz. Araban Kaymakamlığı olarak devletin sosyal yardım ve dayanışma anlayışını halkla buluşturmaya aralıksız devam ediyoruz. İlçe merkezli ve ilçeye bağlı toplam 48 mahallesindeki fakir yardıma muhtaç evsiz hak sahibi aileleri ev sahibi yapmayı sürdüren Araban Kaymakamlığı olarak ilçe merkezindeki evsiz dul, engelli, yaşlı ve fakir yardıma muhtaç aileleri tek tek tespit ederek barınma yardımında bulunduğumuz ailelerden birisi olan evsiz 5 çocuklu dul Kader Kervancıoğlu'nun inşaatı tamamlanan 2+1 evinin bugün teslimini yaptık ve ailenin bu mutlu gününde beraber olup birlikte iftar yapıp ev sahibi olmalarının sevinç ve mutluluğuna eşim ile birlikte ortak olmak istedim. Araban Kaymakamı olarak, Kervancıoğlu'nu ev sahibi yapmanın mutluluğunu yaşıyorum. Sağlık ve mutluluk içerisinde güle güle oturmalarını

diliyorum."

"ŞİDDETLİ GEÇİMSİZLİK NEDENİYLE EŞİMDEN AYRILDIM"

Evlerine kavuşmanın mutluluğunu yaşayan Kader Kervancıoğlu da, "38 yaşındayım. Babam ben çocukken vefat etti. Bize bıraktığı eski iki odalı evde annem ve kardeşlerimle birlikte yoksulluk içerisinde yaşam mücadelesi verdik. Evlendim, evlendiğim insanın da evi yoktu. 5 çocuk annesi oldum ama bir türlü eşimle anlaşamıyorduk. Şiddetli geçimsizlik nedeniyle eşimden 2 yıl önce ayrıldım. 5 çocuğumla yaşlı annemin eski evine dönmek zorunda kaldım. Hayatım boyunca bir evim olsun istedim. Araban Kaymakamlığı SYDV'ye bir yazılı müracaat yaparak Sayın Kaymakamımızla görüşüp durumumu anlattım. Kaymakamlık müracaatımı değerlendirip talebimi yerinde bulunca evimin inşaatı başlatıldı. Şimdi hayatım boyunca istediğim ve 5 çocuğum ile birlikte barınabileceğimiz bir yuvamızı oldu. Allah Araban Kaymakamı Sayın Serhat Karabektaş'ın razı olsun. Ne dileği varsa versin" diyerek Kaymakam Karabektaş'a teşekkür etti.

Figür 7: Gaziantep Gap, 26.06.2015

İkinci bir örnek, 26 Haziran 2015 *Gaziantep Gap* gazetesinde çıkmış bir haberde (Figür 7) karşımıza çıkıyor. Habere konu olan kadına ve ailesine yapılan sosyal yardım, başlıkta tahayyülü zorlayacak şekilde temsil ediliyor. Dul kadına kim nasıl sahip çıkmıştır? Dul ifadesinin sahip çıkma eylemiyle yan yana gelmesinden doğabilecek hikâyeler çok boyutlu ve çeşitlidir. Neyse ki habere dair detaylar, alt başlıkta açığa kavuşuyor. Kaymakam, beş çocuğuyla beraber yaşayan ve eşinden ayrılmış olan bir kadına sosyal yardımda bulunur, barınma sağlar ve "eşiyle birlikte" eve misafir olur, onlarla birlikte iftar yapar. Haber, başlıkla alt başlık arasındaki geçişteki bilinmezlik ve merak duygusuna okuru kendine çeker. Bu arada kadınlığın, yalnızlığın ve yoksulluğun temsilinin nasıl olması gerektiğine dair etik tartışmalar da o boşlukta kaybolur.

EROTİK TEMSİL

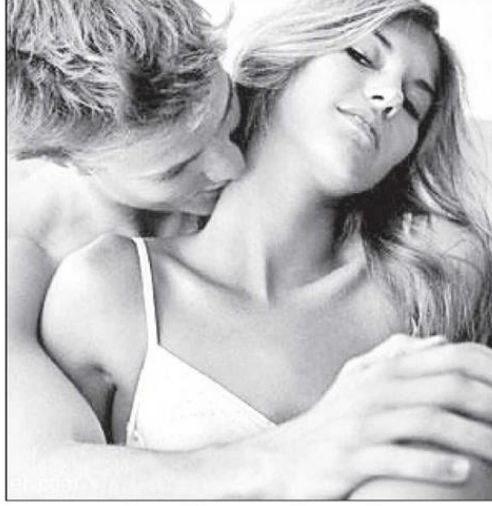
Toplumsal cinsiyet rejiminin kadınla erkeği birbirine karşıt ve eşitsiz bir şekilde kurduğunu belirtmiştik. Bu eşitsiz karşılaşmada, kadınların cinselliği erotik/pornografik, metalaştırıcı ve küçük düşürücü temsillerle medyada dolaşıma girer. Makbul kadınlık ve erkekliklerin kamusal temsili cinsellik üzerinden olmaz. Örneğin makbul bir anne temsili erotikleştirilemez. Hatta makbul kadınlığın çıplak temsili tehlikeli bulunduğu için yasaklanır – mesela emzirme fotoğrafları. Bu açıdan habercilikte pornografik temsil, makbulün sınırlarından taşan durumlara işaret eder. Bu gibi durumlarda temsilin göstereni, her zaman makbul olmayan kadınlık halleridir. Bu temsillerde kadınlar sadece erkek bakışının nesnesi değildirler: Aynı zamanda sansasyonel bir durumun faili, ya da kendisine yönelik cinsel saldırının provokatörü olarak çerçevelenirler. Böylece hem cinsellik, kadınlık hallerinin normalden taşan, sınırı ihlal eden bir durumu olarak temsil edilir; hem de normalden taşan, sıra dışı, sansasyonel ve şiddet içeren olaylar cinsel metaforlarla haberleştirilir.

SIR PERDESİ

HAZIRLAYAN: İSMAİL POLAT

Yazıda geçen isim ve yerler kişilerin güvenlikleri açısından değiştirilmiştir

ESKİ NİŞANLIDAN ÇİFTE TECAVÜZ!

BİR firmada yönetici asistanı olarak çalışan 23 yaşındaki Sevda, polise başvurarak eski nişanlısının kendisine ve 21 yaşındaki kız kardeşine silah zoruyla tecavüz ettiğini söyledi. İki genç kadının şikayeti üzerine yakalanan eski nişanlı 27 yaşındaki Tolga tecavüz suçlamalarını kabul etmeyerek "Ablasından sonra kardeşimle flört ettiğim için aile bana iftira atıyor" dedi.

İki genç kadın muayene için hastaneye kaldırılırken, bir şirkette güvenlik görevlisi olarak çalışan Tolga sorguya alındı. Sorgusunda iftiraya uğradığını iddia eden Tolga şöyle ifade verdi :

"Sevda ile bir süre nişanlı

vüz etti. Beni çözmeden odadan çıkıp gitti, daha sonra kardeşimin çığlıklarını duydum.

İkimize de tecavüz ettikten sonra 'Haydi şimdi gidin adam gibi koca bulun da göreyim. Ben alacağımı aldım ne haliniz varsa görün' diyerek bizi serbest bıraktı. Eve gidip durumu ailemize anlattık, sonra da karakola gelip şikayetçi olduk."

Ablasının eşyalarını almak için gittiği evde tecavüze uğradığını iddia eden üniversite öğrencisi Sevilay da şöyle ifade verdi:

"Tolga'nın ablamla nişanlıyken de bana karşı bazı uygunsuz davranışları olmuştü

Figür 8: Şok, 28 Mayıs 2015

Pornografik temsilin can alıcı örnekleri, kadınların (ve çocukların) uğradığı cinsel şiddet ve istismar haberleridir. Erotik görseller, tecavüz ve cinsel istismar haberlerinde sıkça kullanılır. Bu haberlerin kullandığı görsellerin kadını nesneleştirdiğini söylemek oldukça yetersizdir. Şok gazetesinin 28 Mayıs 2015 tarihli haberinde (Figür 8), görsel ve yazılı metin, kadının mağduriyetini provokatif bir faillığe dönüştürür.

6 MİLYON DOLARLIK KADIN

İşadamı Seymur Tari ile 14 yıllık avukat eşi dün boşandı. Çiftin aralarında anlaştığı boşanma protokolüne göre 2 çocuğun velayeti anneye verilecek. İşadamı mal paylaşımı nedeniyle de eşine 6 milyon 60 bin dolar ödeyecek

500 milyon euroluk bir fona hükmeden Turkven Private Equity'nin Genel Müdürü Seymur Tari'ya, 14 yıllık avukat eşi Mevhibe Eda Cemali Tari'nin açtığı boşanma davası dün sonuçlandı ve Tari çifti boşandı. Boşanma protokolüne göre; 2 çocuğun velayeti anneye verilecek. Davalı işadamı, mal paylaşımı nedeniyle eşe 6 milyon 60 bin dolar (yaklaşık 16 milyon lira) ödeyecek. 15 yıl boyunca her yıl da boşandığı eşine 200 bin dolar (530 bin lira) verecek.

İstanbul Aile Mahkemesi'ne davacı Mevhibe Eda Cemali Tari'nin avukatı Kezban Hatemi tarafından açılan davaya göre; davalı Seymur Tari ile eşi 2001'de evlendi. Tarafların bu evliliğinden iki çocukları dünyaya geldi.

GEÇEN YIL EVİNİ AYIRDI

İddiaya göre; taraflar arasındaki kültür farklılığı ve çok uzun süreden beri baş gösteren şiddetli geçimsizlik gitgide arttı. İşadamı Seymur Tari geçen yıl evden ayrıldı ve 30 Ağustos 2014 tarihinde kendine ayrı bir ikametgâh edindi. Aile içinde yaşanan olaylar, tarafların sosyal ve

psikolojik bütünlüklerini bozdu. Aile içindeki huzursuzluğun mesleki yaşamlarına da olumsuz yansımaları üzerine Mevhibe Eda Cemali Tari, boşanma talebinde bulundu. Dava dilekçesinde tarafların ayrı yaşamaya başlamasıyla birlikte fitlen sona eren evliliğin devam etmesinde taraflar, müşterek çocukları ve aile bütünlüğü bakımından hiçbir fayda bulunmadığını anlatan avukat Kezban Hatemi, tarafların anlaşmalarını ve bir boşanma protokolü oluşturduklarını belirtti.

Bu protokole göre; iki çocuğun velayeti anneye bırakılıyor. İşadamı boşandıktan sonra maddi tazminat karşılığı eşine 15 yıl boyunca her yıl 200 bin dolar ve mal paylaşımından kaynaklanan da 6 milyon 60 bin dolar ödeyecek. Boşanma sonrası kadın, işadamının "Tari" olan soyadını kullanmaya devam edecek.

Figür 9: Sabah Avrupa, 15.07.2015

Boşanma davasında mal paylaşımı haberi için seçilen "6 milyon dolarlık kadın" başlığı, okurun tahayyülünü zorlamak ve haberin cazibesini arttırmak için tercih edilen metalaştırıcı bir dile işaret etmektedir. Haberde, boşanma esnasında paylaşılan servet, "6 milyon dolarlık kadın" başlığıyla, kadınlığın bedeli olarak çerçevelenmiştir. Aynı başlık aslında servet avcılığı olarak da okunabilir. Aslında her iki anlam yahut başka anlamlar da çıkarılabilir ve önemli olan bu muğlak, ne dediği belirsiz başlığın ortaya çıkaracağı erotik çekimdir. Her durumda kadın makbul ve sıradan kadınlıktan taşmış, bedenini yahut evliliğini bir servete dönüştürmüştür.

Figür 10: Şok, 29.06.2015

Bir diğer örnekte; *Şok* gazetesinin 29 Haziran 2015 tarihli kadın cinayeti haberi için seçilen “İlişki Yarım Kaldı Cinayeti” başlığı ve temsili bir erotik kadın-erkek görselidir. Canavarca işlenen bir kadın cinayetinin gerekçesi cinsellikle ilişkilendirilerek başlığa taşınır; bunun yanında büyük ihtimalle katile ve maktule ait olmayan bir fotoğrafla cinayet hikâyesi, cinsel bir birlikteliğin son sahnesi olarak yeniden kurgulanır. Bir kadın cinayeti, sıradışı/ahlakdışı bir kadınlık hikâyesine, kadınlık da cinselliğe tercüme edilerek cazip bir hikâyeye dönüştürülür ve hızla tüketilmesi için okuyucuya servis edilir.

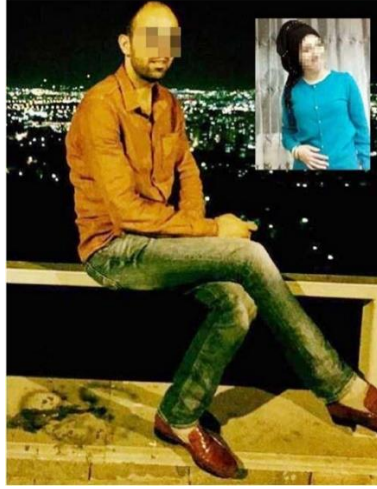
Bütün bu haberlerin ortak noktası, bir önceki başlıkta ele aldığımız gibi, başlıkla içerik arasında çelişki olacak şekilde üretilmiş olmalarıdır. Bu çelişkinin yarattığı boşluk, pornografik temsille cinsel bir çekim alanına dönüşür. Bu durumda haberin yaydığı bilgi değil; bilgiyi ararken içine düşülen boşluklara, sessizliklere ve bu boşluklara eklenen temsillere sirayet eden cinsel çekimdir. Bu boşlukta kaybolan ise habere konu olan tecavüz, cinayet, boşanma, yoksulluk gibi olayların ve suçların kadınlar için doğurduğu sonuçlardır. Haberde kullanılan görsel ve yazılı metindeki cinsel çağrışımlar, toplumsal cinsiyet rejiminin kadınlar açısından nasıl eşitsiz biçimde işlediği meselesini tartışılmaz, konuşulmaz hale getirir. Kadınlar bu rejimin mağdurları değil kışkırtıcıları olarak konumlandırılır. Böylece kadınlar sistematik şiddetin değil, kendi iddialarının, görünüşlerinin, taleplerinin kurbanı gibi sunulmuş olurlar. Şiddet, bu ‘taşkın’ kadınlığın normal bir sonucu olarak haberin satır aralarında yerini alır.

SEBEP SONUÇ İLİŞKİSİ

Kadınların mağdur olduğu, şiddete uğradığı, öldürüldüğü olaylar haberleştirilirken genellikle erkek faili merkeze alan değil; kadına dair, sonunda mağdur olmasına, şiddete uğramasına ve hatta öldürülmesine sebep olacak bir hikâye kurgulanır. Bu durumda manşete çekilen ve haber metninde üzerinde durulan konu, fail ya da mağdur olarak kadının ne yaptığıdır. Raporun başında örnek verilen, kadının fail olduğu cinayet haberinde (Figür 1) cinayet silahına, cinayet saatine, maktulün savunmasızlığına, kadının planlı olduğuna yapılan bütün vurgu, erkeklerin fail kadınların mağdur olduğu haberlerde yok olur.

BEKARET CİNAYETİ

BAKİRE OLMADIĞINI ÖĞRENDİĞİ NİŞANLISINI ÖLDÜREN SANIK HAKİM KARŞISINDA

Kayseri'nin Yeşilhisar İlçesi'nde 23 yaşındaki nişanlısını bıçakla öldüren 26 yaşındaki Y. T. ilk kez hakim karşısına çıktı. Cinayeti soğukkanlılıkla anlatan sanık, "Nişanlımın evlenip boşandığını biliyordum. Bana sürekli bakire olduğunu, eski eşinin erkek olmadığını söylüyordu. Eski eşi ile görüştüm, bakire olmadığını öğrenince, nişanlım 'Bakire olmadığımı mı takıldın?' deyince tartıştık, bıçakladım" dedi.

Kayseri 2. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada tutuklu sanık Y.T., hayatını kaybeden Neslihan T.'nin şikayetçi babası R.T. ile avukatlar hazır bulundu. Kadın cinayetlerini takip eden Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü avukatı da davaya müdahil oldu.

ÖNCE BIÇAKLADI, SONRA KUCAĞINA ALARAK HASTANEYE GÖTÜRDÜ 2de

Figür 11: Kayseri Deniz Postası, 04.05.2016

Figür 11 ve Figür 12'de yer alan haberlerde, kadının bekâreti ölümüne, sosyal medya paylaşımları şiddete uğramasına adeta gerekçe olarak sunulur. Birinci haberde, failin öldürdüğü kadına dair iddiası haberin başlığında yerini bulur. Böylece olayla ilgili sebep-sonuç ilişkisi, fail olan erkek değil, mağdur olan kadının durumu üzerine kurulmuş olur.

Kadın paylaşmasaydı kocası da dövmezdi!

YARGITAY Hukuk Genel Kurulu (YHGK) sosyal medya üzerinden aldatma ve güven sarsıcı hareket iddiasıyla açılan boşanma davalarını kökten değiştirecek yeni bir örnek karara imza attı. Kurul, Koceli'nde Facebook'tan başka bir erkekle çektiği "samimi" fotoğraflarını yayınlayıp mesajlaşan ve bunun için özel bir telefon kullanan kansı İ.Y.'ye şiddet uygulayıp basit yaralamadan mahkûm olan koca V.Y.'yi daha az

YARGITAY'DAN KUSURLU' KARAR

kusurlu buldu. Kurul, başka bir erkekle fotoğraf çektiren kadını, bu davranışı öğrendiğinde duygu hiddet ve şiddetli elemin etkisiyle şiddet uygulayan kocasının aynı oranda kusurlu olmadığına, kadının daha ağır kusurlu olduğuna hükmetti.

KOCASINA 10 BİN TL ÖDEYECEK

Kurul, boşanma yanında kadının kocasına 10 bin lira manevi tazminat ödemesini onadı. ■ Oya ARMUTÇU/ANKARA

Figür 12: Hürriyet, 26.02.2016

26 Şubat 2016 tarihli *Hürriyet* gazetesi haberinde (Figür 12) ise Yargıtay'ın evli bir kadının sosyal medyada bir erkekle fotoğrafını paylaşmasının, evli olduğu erkekten şiddet görmesinden daha büyük bir kusur olduğuna dair kararı konu ediliyor. Haber alt başlıkta eleştirilse de Yargıtay kararının tırnak içine alınmadan özetlenerek başlığa çekilmesi, burada haberin üretim biçimi açısından dikkat çeken hususu oluşturuyor. Yargının sesi, sonuna ünlem işareti koyarak sorunsallaştırılmış olsa da tırnak içine alınmayarak üstleniliyor. Böylece, Yargıtay'ın gerekçeli kararı haberin esas sesi haline gelirken, kadının hali ve davranışı ile şiddete uğraması arasında mutlaka bir sebep-sonuç ilişkisi olduğuna dair kanı, bir ana akım medya organı aracılığıyla güçlendiriliyor.

OLGUSAL VE NORMATİF DİL

Haber yazımlarında sebep-sonuç ilişkisinin nasıl kurulduğunu incelediğimiz alt başlıkta (bkz. Bölüm 1.4, Figür 11-12), haber başlıklarının bir yargıyı mı, bir olayı mı bildirdiğinin belirsiz olduğunu, normatif dil ve olgusal dilin birbirine karıştığını gözlemledik. Yani bu tür başlıkların hukuki, toplumsal, kültürel bir normu mu dile getirdiği; yoksa belirli bir zamanda belirli bir yerde belirli kişilerin karıştığı bir olayı mı tarif ettiğinin belirsiz olduğunu gördük. Örneğin, bekâretin bir cinayet sebebi olabileceğine dair genel bir ifade, olgusal mıdır yoksa normatif midir? Yargıtay kararı haberleştirilirken kararın olduğu gibi başlığa taşınması, olgusal ve normatif dil arasında bir geçişkenlik yaratırken, mevcut olgularla normatif olanın sınırlarının muğlaklaşmasına neden olur.

Figür 13: Karadeniz, 11.05.2015

Benzer bir geçişkenlik, Kadir Has Üniversitesi'nin yaptığı 'Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Algısı' konulu araştırmanın *Karadeniz* gazetesinin 11 Mayıs 2015 tarihli haberine yansımada (Figür 13) yer alıyor. Araştırmanın ilgi çekici olduğu düşünülen bulgularından biri başlığa çekiliyor: "Paranın kontrolü evin erkeğinde". Cümlenin bir tespiti, bir olguya mı yoksa bir norma mı işaret ettiğinin belirsiz olduğu görülüyor. Araştırmada elde edilen veri, bağlamından koparılıp haberin üretim sürecinde yeni bir bağlama yerleştirilerek toplumsal cinsiyet rejimine eklemleniyor; yani ataerkil toplumsal ilişkiler temelinde aileye ve kadına verilen roller, araştırma sonucunun verilmiş biçimiyle olumlanıyor ve pekiştiriliyor. Başlığın altındaki görsel ise bu bağlamı kurmaya destek oluyor: paranın kontrolü erkeğin elinde olunca ortaya mutlu bir aile tablosu çıktığı mesajını veriyor. Böylece, bir araştırmanın bulgusunun haberi, makbul ailenin nasıl olacağına dair bir yönergeye dönüşüyor.

NASIL HABERLER YAPILIYOR?

Tecavüz mü, gayrimeşru ilişki mi?

Bolu'da bir kadın, evli olan akrabası tarafından evinde ve ormanlık alanda tecavüze uğradığını söyleyerek şikayetçi oldu. Tecavüzle suçlanan şahıs ise ifadesinde gayri meşru bir ilişki yaşadıklarını söyleyerek iddiaları reddetti.

Bolu Ağır Ceza
Mahkemesi'nde görülen davada bir kadın, akrabası tarafından tecavüze uğradığını iddia etti. Daha önce de leklifte bulunduğu ancak kendisinin kabul etmediğini söyleyen F.Ş. adı kadın, evli E.K. tarafından rahatsız edilmeye başladığını söyledi. Ardından da evde yalnız bulunduğu bir sırada kapının çalındığını ve evine zorla girdiğini iddia eden F.Ş. "Apartmana giran insanlarla beraber içeri girmiş. Kapı çalınca ben gelen kişinin ana kapıda olduğunu sanarak kapıyı açtım ve zorla içeri girdi. Evde bana tecavüz etti" dedi. Hakimin "Bağırmadın mı, yardım istemedin mi?" sorusu üzerine "apartmanda kimse yoktu" dedi. F.Ş. daha sonra konuşmak için E.K.'nin işyerine kendi isteği ile gittiğini, orda da kendisini zorlamasına rağmen karşı koyduğunu, bunun üzerine E.K.'nin aracına binerek gittiğini ormanlık alanda kendisine yeniden tecavüz ettiğini belirtti. Hakim "İşyerine neden gittin ve arabasına binerken yardım istemedin mi?" sorusu üzerine de "Konuşmak

için işyerine gittim. Arabasına da zorla bindim. Çünkü beni lehdit etti" diye konuştu. Ayrıca F.Ş. sanık E.K.'ye attığı aşk içerikli mesajları, sanığın zorlamasıyla ettiğini söyleyerek "Bana güzel mesajlar yazıp göndermemi istiyordu. Kendi ısrarıyla o mesajları göndermek zorunda kaldım" şeklinde ifade verdi. **"GAYRİMEŞRU İLİŞKİ YAŞADIK"** Sanık E.K. ise duruşmaya katılmadan daha önceki ifadesinde F.Ş. ile 2-3 ay süren gayri meşru bir ilişki yaşadıklarını, ancak evli olduğu için gizli kaldığını söyleyerek, "Ayrıldıktan sonra bana mesajlar almaya, telefonla aramaya başladı. Beni bırakma, inihther ederim" diyordu. İşyerime gelip; beni gezcimezsen seni rezil ederim" şeklinde sözler söyledi. Telefonlarına cevap vermediğimde sürekli işyerime geldi" dedi. Duruşma 14 Ocak 2015 tarihine ertelenirken, F.Ş. mahkemenin kendisine bir avukat ataması talebinde bulundu.

Figür 14: Bolu Ekspres Gazetesi, 25.12.2015

Tecavüz mü gayrimeşru ilişki mi? Raporun birinci kısmında ele aldığımız tüm haber teknikleri/biçimleri Figür 14'teki haber örneğinde bir araya geliyor. Haberde, bir kadının akrabası tarafından tecavüz edildiği iddiasıyla açtığı dava konu ediliyor. Makbul kadınlıktan bir taşma durumu olduğu açıkça görülüyor. Bir cinsel saldırı biçimi olarak tecavüz, makbul olmayan cinselliğe benzetiliyor ve "gayrimeşru ilişki" ile kıyaslanıyor. Aslında birbirini dışlamayan iki durum – bir ilişki durumunda da tecavüz olabilir – birbirinin karşıtı olarak kurularak, iki durum arasında bir sürü hikâyeyi hayal etmek için yeterli bir alan açılıyor. Bu durumda haberin dilinde kadın hem fail hem mağdur olabilir. Haberde, mahkemenin sorgusuna kadın hakkında şüphe uyandıracak şekilde detaylıca yer verilerek olayda kadının failliğinin izi sürülüyor. Haberin diliyle mahkemenin sorgu dili birbirine karışıyor. Sonuç olarak yine normatif dilin olgusal dil olarak kullanılması örneğiyle karşı karşıya kalıyoruz.

Raporun bu bölümünde, birinci bölümdeki haber tekniklerinin bir veya birkaçı kullanılarak yazılmış haberlerin kodlanıp kategorize edilmesinin imkânını araştıracağız. Kadınların fail yahut mağdur olduğu haberlerin kategorize edilmesi oldukça zordur. Öncelikle cinsiyetçilik sadece makbul olmayanı değil, makbul olanı da işaretler. Yani kadınlık istenmeyen, içinde bulunulması doğru olmayan, ancak unutulduğu ölçüde makbul olabilecek bir kimlik değildir. Kürtlük, Ermenilik, Yahudilik gibi Türk kimliğinin dışına işaret eden, ancak unutulduğu, üstü örtüldüğü ve/ya yok sayıldığı ölçüde makbul olabilecek etnik kimliklerin temsiliyle, kadınlık ve onunla ilişkili olarak erkekliğin temsili arasında bir fark vardır. Raporda ele alınan haberler, makbul kadınlığı/erkekliği, makbul olmayan kadınlığı/erkekliği kurarken kadın ve erkekleri de bu işe aktif olarak katılmaya çağırır. Dolayısıyla bu haberler aracılığıyla kadınların nasıl toplumsal cinsiyet rejimine çağırıldığına bakıyoruz. Bunu yaparken haberleri ayrı koddan ve kategorilere ayırmak zor olsa da bunun kısıtlarını ve imkânlarını görmek için elimizdeki verileri kategorize etmeye çalışacağız.

Bunun yanı sıra toplumsal cinsiyet rejimi; etnik, dini ve siyasi kimlikler üzerinden yürüyen ayrımcılık biçimlerini de içerir. Kadın dost mudur düşman mıdır? Yerli midir yabancı mıdır? Etnik ve dini kimliği bize ne söyler? Habere konu olan kadınların öznelliklerinin diğer yönleri, cinsiyetçi temsille nasıl ilişkilendirilir, hangi açılardan kesişir, ve bu temsili nasıl güçlendirir? Diğer bir deyişle, etnik, dini ve siyasi ayrımcılıklar cinsiyetçilikle nasıl ve ne şekillerde bir araya gelir? Raporun bu bölümünde, bu kesişimsel ayrımcılıkları tanımlayan kategoriler de kullanacağız.

En yaygın medya analizi, izleme ve raporlama yöntemlerinde semiyolojik analiz kullanılır, yani temsilin ne anlama geldiği araştırılır. Bu çalışmalarda tanımlı nefret ve ayrımcılık kategorilerine tekabül eden işaretler, yani gösterenler aranır. Bu gösterenler, haberin yazılı ve görsel metninde aranır ve kategorik olarak ayrımcılığa işaret edip etmediği araştırılır. Biz de bu bölümde benzer şekilde kategoriler kullanacağız. Bu kategorilerin kadınların medyada temsili ve bu temsilin toplumsal cinsiyet rejimi açısından sonuçlarının raporlamaya katkısı olup olmayacağını da tartışmaya açmış olacağız.

Bu bölümde yer alan kategoriler için **çerçeve** kavramını kullanmayı seçtik. Judith Butler'ın Türkçe'ye "Savaş Tertipleri" adıyla çevrilen eserinde, savaş fotoğrafları için kullandığı çerçeve (frame) kavramını ödünç alarak, haberin görsel ve yazılı metninin gösterdikleri ve dışarıda bıraktıkları arasındaki farkın normatif bir fark olduğuna işaret etmek istiyoruz.³ Diğer bir deyişle haberin neden bahsedip neden bahsetmeyeceği toplumsal kabullere göre şekillenir. Makbul-makbul olmayan ayrımı bu çerçevelerle, metinlere ve görsellere sirayet eder. Belli olayların haber olarak seçilmesini sağlar. Birinci bölümde belirttiğimiz gibi, haber metinlerinde makbul olanın sınırlarından taşanlar normatif kadınlığı ve erkekliği de kuracak şekilde temsil edilir.

Haber incelemeleri yaparken elde zaten varolan "toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesi" gibi bir argümanla ilerlemeye çalışmak, çoğu zaman normatif alanın, farklı çerçevelerle ve başka toplumsal normları, o normların ürettiği ayrımları da içererek kurulduğunu görmemizi engeller. O nedenle bu bölümde, normatif kadınlık çerçevelerinin neler olabileceğine ve nasıl iş gördüğüne dair analizlere yer verildi. 'Canavar', 'makbul' ve 'mağdur' kadın çerçevelerinin yanı sıra etnik, dini ve siyasi ayrımcılıkların nasıl cinsiyetçi çerçeveler kurduğu örnek haberler üzerinden tartışıldı.

³ Butler, J. (2015). Savaş Tertipleri. Şeyda Öztürk (Çev.). İstanbul: YapıKredi.

NORMATİF KADINLIK ÇERÇEVELERİ ('CANAVAR', 'MAKBUL', 'MAĞDUR')

'EŞİM BENİ DÖVÜYOR'

İstanbul Bakırköy'de Abdülkadir K.'nın (26) eşi Çağla T. (23) Şahin T. ile aşk yaşıyordu. Çağla T. bir süredir sevgilisinin evinde kalıyordu. Genç kadın, sevgilisine, kocasının kendisini dövdüğünü anlattı. Şahin T. de hesap sormak için Abdülkadir K.'yı evinin önüne çağırdı. Koca kullandığı otomobile karısının sevgilisinin evinin önüne gitti. Ama otomobilinden inmedi.

OTOMOBİLE ATEŞ ETTİ

Şahin T. ve yanındaki iki kişi, kocanın aracının kapısını açmaya çalıştı. Ama açamadılar. Bunun üzerine tabancanın kabzasıyla aracın camını kırmayı denediler. Koca da otomobiliyle geri geri kaçmak istedi. Şahin T. bu sırada tabancasını ateşleyip Abdülkadir K.'yı öldürdü. Şahin T. yanındaki iki kişi, Çağla T. ve arkadaşı Berna T. gözaltına alındı. ■ Ali AKSOYER/DHA

Figür 15: Posta, 05.05.2016

Bu bölümde kullandığımız kategoriler, makbul-makbul olmayan kadın ayırımının karmaşık bir şekilde işlediği üç tür çerçeveye işaret ediyor. **Canavar** kadın çerçevesi, kadınların fail olduğu olayların aktarılmasında oldukça sık kullanılır. Örneğin Figür 15'teki cinayet haberinde bir erkek, başka bir erkeği öldürür. Habere göre olay, kadının ayrı olduğu kocasından şiddet gördüğünü, sevgilisi olan erkeğe anlatmasıyla başlar. Hikâye böyle kurgulanarak, "Kocaya Tuzak" başlığıyla haberleştirilir. Böylece yaşanan cinayet vakasında kadın fail olarak çerçeveselendirir. Ölen ve öldüren iki erkek figürandır. Kadın görsel olarak en öndedir, maktulün karısı ve katilin sevgilisi olarak cinayetin azmettiricisi rolünde en ön plandadır. Ancak, cinayetdeki rolü bu erkeklerle ilişkisi üzerinden, yani edilgen bir durumdan tarif edilir. Fotoğrafta diğer erkeklerin tam olarak kim olduğu belirsizdir. Haber metni ise kadının bu iki erkekle ilişkisini hiçbir şekilde netleştirmez. Bunun yanı sıra cinayet esnasında katile yardımcı olan diğer iki kişi de önemsizdir. Haberin esas konusu, iki erkekle de ilişkisi olan/olmuş bir kadının, tuzak kurarak makbul olanın sınırlarından canavarca taşma halidir.

Irem'in ailesi 'kızımızı dövdü' diyerek tepki gösterdi:

NASIL EL KALDIRDIN

BAYAN DIŞ HEKİMİNİ AĞIR SUÇLAMA

Bayan diş hekimi, ağzını açmadığı için 8 yaşındaki Irem'i dövdüğü iddiasıyla adliyelik oldu.

3 yaşındaki Tülay Eti, süt dişi sallanan kız Irem'i tısa ekgün Devlet Hastanesi'nin Hürriyet'teki Semt Polikliniğine götürdü. Küçük kız yalnız başına içeriye alıp koltuğa oturtan kadın Diş Hekimi R.G., Irem'den ağzını açmasını istedi.

Kadına göre, korkmuştu için ağzını açmayan Irem'e, 'Bu diş çekmek lazımdır, çekilmezse ceksen niye geldin' diye bağırarak Diş Hekimi R.G., ardından da elindeki diş çekme aпарarıyla çocuğun yüzüne vurdu. Tüm bunları yatazması gibi koltuktan tuttuğu Irem'i oturdugu koltukları da yere fırlattı. Çiğlikler içinde bağırarak kapıyı açıp annesine koşan Irem, olan biteni anlattı.

ANNEYE DE SALDIRMIŞ...
Kızının anlattıkları karşısında şoke olan Tülay Eti, Irem'in yüzünde kızamık, koltunda morluklar ve tırnak izlerini görünce R.G.'nin odasına girdi. Doktor R.G. ile anneye Tülay Eti arasında tartışma çıktı. R.G.'nin 'Madem kızın ağzını açmayacağı niye getirdin' diyerek Tülay Eti'yi de tartakladığını öne sürüyor. Polis merkezine giden Tülay Eti, doktordan şikâyetçi oldu. Irem ise, yığılma için yaşadıklarını polise psikolog eşliğinde anlattı.

Şikâyetçi oldular

Yavrumun psikolojisi ÇOK BOZULDU

Irem'in babası Hüseyin Eti, yaşananlar karşısında çok üzgün. Kızının psikolojisinin çok bozulduğunu söyleyen Hüseyin Eti, 'Ben bu işin peşini bırakmayacağım. Bu namifendi ya anne değil, ya da insanlıktan yoksun biri. Çocuğa yapılabilecek en kötü şeyi yapmış' dedi.

Hüseyin Eti ayrıca olayın ardından Devlet Hastanesi Başhekimliği'nden kendisini arayanların yapabilecekleri bir şey olup olmadığını sorduklarını da sözlerine ekledi.

Anne Tülay Eti, kız Irem'in başına gelenlerden sonra Adli Tıp Kurumu'ndan darp raporu aldı. Halâ olayın şokunu yaşayan Tülay Eti, şikâyetçi olduğunu söylüyor.

Figür 16: Bursa Olay, 06.12.2016

Diğer bir örnek ise çocuğa şiddet uyguladığı iddia edilen diş hekiminin kadın olmasının vurgulandığı, Figür 16'daki haberdır. Birinci bölümde ele alınan failin betimlenmesi tekniğiyle failin kadınlığı vurgulanır. Tedavi esnasında şiddet gören çocuğun ve ailesinin fotoğrafları ve şikâyetlerinin yer aldığı haberde, diş hekiminin kadın olduğu hem başlıkta hem içerikte belirtilir. Kadının failliği şiddet gibi normatif alandan sapma durumunda ortaya çıkarken, aynı zamanda diş hekimi bir kadın olduğu da haberin parçası yapılarak, olay sadece çocuğa yönelik şiddet haberi olmaktan çıkarılır. Bu tür haberlerde metnin karşısına geçip failin cinsiyetine dair bilgi eksilirse haber değerinden ne kaybeder, yaşanan anlattıkları karşısında mağdur olan Tülay Eti, Irem'in yüzünde kızamık, koltunda morluklar ve tırnak izlerini görünce R.G.'nin odasına girdi. Doktor R.G. ile anneye Tülay Eti arasında tartışma çıktı. R.G.'nin 'Madem kızın ağzını açmayacağı niye getirdin' diyerek Tülay Eti'yi de tartakladığını öne sürüyor. Polis merkezine giden Tülay Eti, doktordan şikâyetçi oldu. Irem ise, yığılma için yaşadıklarını polise psikolog eşliğinde anlattı.

İkinci çerçeve, kadınların mağdur olduğu şiddet haberleridir. Canavar kadın haberlerinde, kadınlıkla şiddet arasında çeşitli bağlantıların tahayyül edilmesi ne kadar mümkün kılınıyorsa, mağdur çerçevesindeki haberlerde sistematik şiddet o kadar yok sayılır.

İFTAR SAATİ HASTANELİK ETTİ

Danca Kazım Karabekir Mahallesi Eldem Sokak'ta bulunan bir evde iftar saatinde kavga sesleri ve kadın çığlıkları yükseldi. Bunun üzerine Eldem Sokak'ta yaşayan mahalle sakinleri N.B (51) v (55) çiftinin evinin önüne toplandı. Karısına sürekli şiddet uyguladığı iddia edile D.B.'yi bağırarak uyaran mahalle sakinleri, eve girmek istedi. İçeride başını dinmemesi üzerine mahalle sakinleri polisi arayarak ihbarda bulundular. Olay üzerine sokağa gelen ekipler D.B.'nin kapıyı açmasını istediler, açmamakta diren D.B.'ye kapının kırılacağını söyleyen polis sonunda adamı ikna etti ve içeri girdi. Kafasına aldığı darbeler ile başının çeşitli yerlerinden kanlar akan kadının kendisini telefonu ile dövdüğünü söylediği kocasından şikayetçi olduğunu polise bildirdi. Bunun üzerine Danca Polis D.B. gözaltına alarak emniyete götürdü. Kadın için ise ambulans çağrılarak Farabi Devlet Hastanesine gönderildi.

Figür 17: Yakın Takıp Gazetesi, 15.07.2015

Birçok medya araştırmasında ve raporunda tespit edildiği gibi bu tür haberlerde failin değil mağdurun kimliği, görüllüğü ve yaşadığı mağduriyetin sansasyonel çağrışımları ön plana çıkarılmaktadır⁴. Bu tür haberlerde kadının kimliği açık edilebilir; ancak edilmese dahi temsili ve anonim bir kadınlık içerisinde anlatılır. Figür 17'deki haber, kimliklerin ifşa edilmemesi açısından gazetecilik etiğine uygun bir haber sayılabilir. O halde haber içeriğine bir göz atalım: Öncelikle şiddete uğrayan temsili bir kadın görseli kullanılır; haber metninde "kadın çığlıkları" vurgusu yapılır. Örneğin, muğlak bir çığlıklar ya da sesler, yahut daha bireysel olarak, "kadının çığlıkları" değil, duyulan temsili ve anonim bir kadın çığıdır – erkek şiddetinin doğal, duyulabilir sonucudur. Haberin içeriğinde failin cinsiyetinden ve ilişkideki rolünden (erkek ve koca) bahsedilir; kadının fiziksel durumu detaylı olarak tasvir edilir. Bütün bunlar haberin olumlu yönleri olarak görülebilir. Ne var ki şiddetin genel bir kadınlık dili içinde tasvir edilmesi, erkek faile işaret edilmesi; erkek şiddetinin sistematikliğini, yaygınlığını ve önlenabilirliğini gören ve gösteren bir çerçeve değildir. Habere eklenen detaylar (fotoğraf, çığlıklar, kanlar, suçun işlenme vakti gibi veriler), haberin duygusal etkisini arttırmak üzere kullanılır. Bu detayların arasına sıkıştırılan kadının kimliğinin anonimliği mağduru korusa da, duygusal etkisi yüksek gösterenler kullanılarak genel, anonim bir kadınlık hali olarak ifade edilmesi; şiddetin sebep ve sonuçlarını, failin sorumluluğunu, olayın arkaplanındaki toplumsal cinsiyet rejimini çerçevenin dışında bırakır. Sonuç olarak, kadınların fail olduğu durumlarda ortaya çıkan normatif dil, bu haberde yerini faili ve mağduru görünmez kılan sansasyonel ve anonim bir dile bırakmıştır. Haberde yeniden kurgulanan hikâyeye göre, şiddete maruz kalan nihayetinde sıradan bir kadınlık halidir.

⁴ Erkek Şiddeti, Görünürlük ve Medya: Türkiye'de Medya ve Kadın Hareketi Üzerine Bir Konferans, İsveç Araştırma Enstitüsü, 15 Şubat 2013.

Bir kadının daha eski koca kurbanı oldu

Trabzon'da eski koca, boşandığı karısını 'çok geziyorsun' diyerek başına sıktığı tek kurşunla öldürdü

Kadına yönelik şiddetin her geçen gün arttığı Türkiye'de, dün bir kadın daha eski kocası tarafından hunharca katledildi. Olay gece 23.30 sularında Trabzon 1 No'lu Erdoğan Mahallesi Şafak Sokak'ta meydana geldi. 56 yaşındaki Dursun Öksüz, gece geç saatlerde eski eşi Nuray Berber'in evine geldi. Öksüz, "Gece geç saatlere kadar dışarılarda geziyorsun" diyerek eski eşiyle tartışmaya başladı. Tartışmanın büyümesi üzerine yanında getirdiği tabancasını

çıkararak gözü dönmüş adam, 43 yaşındaki Nuray Berber'i kafasından vurdu. Kanlar içinde yere yığılan talihsiz kadın, olay yerinde hayatını kaybetti. Dursun Öksüz, olayın ardından polis tarafından gözaltına alındı. Eski eşi tarafından öldürülen Nuray Berber'le birlikte, bu yıl içinde erkekler tarafından katledilen kadınların sayısı 273'e yükseldi. Kadın Cinayetleri sitesinde yer alan bilgiye göre, 2010-2015 döneminde Türkiye'de 1134 kadın öldürüldü. (DHA)

43 yaşındaki Nuray Berber, bir süre önce boşandığı eşi tarafından evinde katledildi.

Figür 18: Korkusuz, 23.12.2015

'Mağdur kadın' çerçevesinde karşımıza çıkan haberlerin çoğu kadın cinayeti haberleridir. *Korkusuz* gazetesinin 23 Aralık 2015 tarihli haberinde (Figür 18), Türkiye'de kadın cinayetlerine dair yüksek istatistik verilerinden bahsedilerek, cinayet haberi sistematik erkek şiddeti bağlamına yerleştirilir. Bu açıdan haberin iyi bir örnek teşkil ettiği söylenebilir. Haberin başlığı ve alt başlığında failin, mağdurun önceden evli olduğu erkek olduğu belirtilir. Alt başlıkta cinayet, gerekçesiyle birlikte hikâye edilir: "çok geziyorsun diyerek tek kurşunla öldürdü" ifadesi yine okura geniş bir yorumlama alanı bırakır. Haberin görselinde de mağdurun fotoğrafı yer alırken, fail yer almaz. Son tahlilde, görsel ve yazılı metin bir araya gelerek bu yorumlama alanını genişletir; kadınla ilgili makbul ve makbul olmayan ayrımı üzerinden türlü okuma biçimleri geliştirilebilir. Zira kadının "çok gezmesi"nin bir cinayet sebebi olduğu bilgisi, ayrı bir eleştirel analize veya normatif yoruma tabi tutulmadan okura servis edilir. Bu açıdan haber, kadın cinayetleri istatistiklerine ve kadına yönelik sistematik erkek şiddetine vurgu yapsa da toplumsal cinsiyet rejimi içinde kadınlara yüklenen eşitsiz ve güvensiz pozisyonu eleştirmeden, güçlendirerek temsil eder.

Öldürdüm ama üzgün değilim

ÇOK SEVİYORDUM

■ **EKİM** 2013'de evli ve 2 çocuk annesi Yadigar Taşdelen, komşusu olan evli ve 3 çocuk babası Hüseyin Tarman ile kiraladıkları evde yaşamaya başladı. 3 ay sonra şiddet gördüğü ve çocuklarını özlediğini söyleyerek evine döndü. Taşdelen, Tarman'dan şikayetçi oldu. Bir süre sonra kadın, F.T.(13) ile birlikte, 'uyuşturucu satmak'tan tutuklanan eşini ziyarete gitti. O sırada Tarman, Taşdelen'i, oğlunun gözü önünde vurarak öldürdü. Polise, "Onu vurduğum için üzülüyorum. Ama öldüğüne üzülüyorum. Onu çok seviyordum" ifadesini veren Tarman'a 'ömür boyu' hapis cezası verildi.

Figür 19: Güneş, 24.12.2015

Diğer bir kadın cinayeti haberi ise 24 Aralık 2015 tarihli *Güneş* gazetesinde, "Öldürdüm ama üzgün değilim" başlığıyla yer alır. Haberde dikkat çeken, failin sözünün tırnaksız bir şekilde başlığa alınmasıdır. Haber, failin sesinden konuşur. Erkek şiddeti karşısında anonim kadın çığlıkları, nesneleştirilmiş görsellik, artık öldürüldüğü için kendini ifade edemeyecek olan kadınların yorumu açık bırakılan hikâyeleri karşısında, failin sözleri doğrudan alıntılanır. Bu haber metnine kadınla ilgili makbul kadınlık sınırlarının dışına taşıdığı gösteren detaylar da eklenir.

Bu haberlerde gazetecilerin kötü niyetli olduğunu, katilin yanında durup onun bakış açısını benimseyerek haber yaptığını söylemek doğru olmaz. Bu noktada önemli olan, haberin ilginç, sansasyonel, acıklı, öfkelenendirici bulduğu, dolayısıyla negatif duyguların okuru çekecek bir etki yaratmasını beklediği metinleri öne çıkarmasıdır. Bu çekimi oluşturan, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rejimini oluşturan, o rejimin içinde makbul kadınlıklar ve erkeklikler hakkında dolaşan kanaatlerdir. Bu açıdan aslında canavar kadın ve mağdur kadın hikâyeleri birbirine çok benzeyen haber teknikleriyle anlatılır. Birinci bölümde ele aldığımız birçok üretim tekniği (failin betimlenmesi, neden sonuç ilişkisi, çelişki, nesneleştirme/pornografik temsil, normatif/olgusal dilin birbirine karışması) her iki haberde de kadınların failliğini (mağdur bile olsalar) ön plana çıkarır. Kadınların hikâyeleri ve fotoğrafları, neden-sonuç ilişkisinde ön plana çıkacak şekilde kullanılır. Tırnak içine alınmadan, erkek pozisyonundan yapılan açıklamalar normatif yargılamalar içerir. Böylece kadınlar makbul olandan taşan bir durumda canavar ya da mağdur olarak kodlanabilir.

Üçüncü çerçeve ise, makbul kadınlığın nasıl olması gerektiğini, olgusal ve normatif dili birbirine karıştırarak anlatan, makbul kadın çerçevesiyle yazılmış haberlerdir. *Karadeniz* gazetesinin 11 Mayıs 2015 tarihli haberinde (Figür 13, sayfa 18) vb haberlerde **makbul** kadınlık çerçevesi kullanılmıştır. Mutlu kadın, mutlu erkek, mutlu çocuk temsiline uyumlu bir şekilde kullanıldığı haberler, mağdur ve canavar kadın haberlerine bir bağlam kurar: kadınların failliği de mağdurluğu da hep normalden taşan durumlarda ortaya çıkıyorsa, medya normalin alanını da boş bırakmaz. Makbul olmayanın doldurduğu gazete sayfalarında iyi örnekler de dikkat çekecektir elbette. Böylece, makbul olanla olmayanın arasındaki sınır, canavar ve mağdur kadınlara karşı iyi anne, sadık ve itaatkâr eş, başarılı iş kadını örnekleri konarak görünür kılınacak, bu yolla iyi örnekler de teşvik edilecektir.

Figür 13'te bir araştırma haberi, bulgulardan birinin mutlu aile görseliyle birlikte başlığa çekilmesiyle bambaşka bir hal alır. Paranın erkeğin kontrolünde olmasının çeşitli sonuçları olabileceken, haberde bu bulgu başlığa çekilip mutlu aile fotoğrafıyla yan yana gelince, adeta mutluluğun formülü olarak, normatif bir değer kazanır.

Figür 20: Milliyet Cade, 31.12.2015

Bu bölümde rapora eklediğimiz diğer iki haber, gazetelerin magazin eklerindedir. Makbul kadın haberleri, sıklıkla ünlü kadınlarla ilgili özel haberler ve onlarla yapılan röportajlara dayandırılır. 31 Aralık 2015 tarihli Milliyet Cadde haberinde (Figür 20), bir kadın oyuncuyla yapılmış röportaj yer alıyor. Özel haber ve dosyalarda genellikle habere konu olan kişinin özel çekilmiş fotoğrafları kullanılır. Bu röportajda da oyuncu sade bir kıyafetle poz vermiş ve fotoğrafının üzerine de röportaj başlığı olarak “Evdeki Mutluluk İşime Yansıyor” başlığı atılmıştır. Kadın çalışıyorsa, hele de makbul olanın sınırlarında gezen ünlü bir oyuncuysa, yani her an makbul olmayan tarafa düşebilecekseniz, röportaj ve özel haberler genellikle onların işleriyle evlilikleri arasında nasıl bir uyum olduğunu göstermeyi hedefler. Öyle ki, bu oyuncu evindeki mutluluk sayesinde işini de iyi yapabiliyordur.

Figür 21: Sözcük Şık Eki, 21.12.2015

Diğer örnekte ise kadınların kendilerine özgü iş yapma biçimlerinin, çalıştıkları sektörde tercih edileceği vurgulanıyor. Yeme içme sektöründe ünlü bir markanın sahibi olan iş kadını, kadınların titizliklerinin bu sektörde güven yarattığını dile getiriyor ve bu bakış açısı manşete taşınıyor. Raporun önceki kısımlarında, kadınların faili olduğu şiddet, kaza, cinayet gibi olaylar haberleştirilirken, cinsiyetine ve mesleğine aynı anda vurgu yapıldığına dikkat çekmiştik. Makbul kadın çerçevesinde ise toplumsal cinsiyet normlarıyla iş arasında tercih edilen bir uyuma dikkat çekiliyor. Haberin alt metninde ise şunlar okunur: kadınlar bu işleri yaparken erkeklerden farklı bir katkı yapabildikleri sürece ihtiyaç duyulan bir değer üretebilirler; aynı zamanda makbul kadınlık normlarıyla da uyum içinde olurlar.

ETNİK VE DİNİ TEMELLİ CİNSİYETÇİLİK

Toplumsal cinsiyet rejimi, kadınlık ve erkekliği makbul ve makbul olmayan diye ayırırken aynı zamanda etnik, dini, siyasi ve sınıfsal ayrımlarla da işbirliğine girer. İrkçılık, etnik kimlik, din ve siyasi görüş temelli ayrımcılıklar, medyada cinsiyetçiliğe yeni ve çeşitli ifade biçimleri kazandırır. Bu açıdan nefret söylemi taramasında kadın sözcüğünün geçtiği haberlerin yanında, etnik ve din temelli ayrımcılık örneklerinin karşımıza çıkardığı cinsiyetçiliği de mümkün olduğunca takip ettik.

Figür 22: Samsun Halk, 22.10.2015

Bu noktada makbul-makbul olmayan diye çizdiğimiz normatif sınırın, aynı zamanda 'millet'in sınırlarını da çizdiğini belirtmek gerekir. Sara Ahmed, 'Duyguların Kültürel Politikası' isimli eserinde nefretin yapışkan sözcüklerle dolaştığını söyler. Bu yapışkan sözcükler belirli bir bakışı, farkı, mesafeyi bir ilişkiden diğerine taşırlar. Örneğin mülteci hareketliliği İngiltere basınında 'akın' gibi, adeta bir balık akını gibi kontrolsüz harekete işaret eden sözcüklerle betimlenir. Samsun'da yerel bir gazetede yayınlanan, Figür 22'teki haberin "TEHLİKELİ GİDİŞ" manşeti de benzer şekilde formüle edilir. Bir otomobilin, bir kavganın, yahut ekonominin gidişatı için de atılabilecek başlık, yüzü siyah örtülü kadın görselleriyle tehlikenin kaynağına işaret eder. Ancak bu gidiş nerededir? Haber bunu açık etmek yerine çeşitli işaretler kullanmaya devam eder: kadınların giydiği "şık ayakkabılar ve tayt" büyüteçle haberin ortasına yerleştirilir. Arabalara yaklaşıp el uzatan kadınların ayakkabı ve kıyafetlerinin hem cinselliklerini, hem de siyah örtünün ikiyüzlülüğünü ele verdiği ima edilir. İlk bakışta trafiğin akışını engelledikleri söylenen Suriyeli kadın sığınmacıların "ahlak erozyonuna" neden olabileceği belirtilirken normatif dil, doğal felaket diline bürünür. Dolayısıyla aşılın sınırlar çok katmanlıdır: milli değerlerin sınırlarını ihlal eden mülteci kadınlar, trafik kurallarının sınırlarını, ahlakın sınırlarını, makbul cinselliğin sınırlarını da ihlal ederler.

Suriye'li kadın evlenme vaadiyle dolandırdı!

ADANA'da yaşayan Fatih Ahmet Ercan, Suriye'deki savaştan kaçıp Hatay'a sığınan Suriyeli bir kadınla evlenmek için bir aracı vasıtasıyla tanıştı. Genç kadınla evlenmek isteyen Ercan, aracı kişiye 3 bin lira, Suriyeli kadına da 3 bin lira başlık parası verdi. Ayrıca kadına 5 bin lira değerinde de altın aldı. Yolda bayılan kadını ayıltmak için büfeye gidip su alan talihsiz adam, döndüğünde kadın yoktu. Dolandırıldığını anlayınca hemen polisi arayan Ercan, Suriyeli kadından şikayetçi oldu. Polis dolandırıcı kadını arıyor.

Figür 23: Şok, 17.08.2015

Şok gazetesinin haberinde (Figür 23) ise yüklü para karşılığı evlenmeyi beklediği kadın tarafından dolandırılan bir erkek konu edilir. Haberin başlığında dolandırdığı iddia edilen kadının etnik kimliği belirtilir. Metni okuduğumuzda kadına aracı olan kişi, kadın ve evlenmeyi bekleyen erkek arasında el değiştiren paranın hiç sorun edilmediğini görürüz. Bir savaş halinde Türkiye'ye sığınan Suriyeli bir kadınla evlenmek için kime neden para ödenmektedir? Kadının kendisi, para ve takı karşılığı evlenmeyi kabul etmiş midir? Yaşı kaçtır? Habere konu olan erkekle nasıl tanışmıştır? Bütün bu bilgiler başlıktaki "Suriyeli" imgesi karşısında gereksizleşir; zira burada dolandırıcı olduğu iddia edilen kadın sadece makbul kadınlık sınırını aşmaz, aynı zamanda 'dışarıdan' gelerek 'içerinin' huzurunu kaçıır.

İŞİD cariyelerinin kurtuluş sevinci!

DİNÇİ terör örgütü İŞİD, Irak ve Suriye'de ele geçirdiği bölgelerde yaşayan binlerce kadını seks kölesi olarak rehin aldı. Genellikle Ezidiler ve Hristiyanlar arasından seçilen bu seks kölelerinin arasında çok sayıda çocuk da var. Kurulan köle pazarlarında cariye olarak satılan bu rehinelere kurtarılmaya çalışılan gizli bir organizasyon kurulduğu belirtiliyor. Grubun üyeleri, İŞİD'in merkez olarak kullandığı Rakka kentinde ve Irak'ta dinçi terör örgütünün elinde bulunan Musul kentindeki rehinelere kurtarmaya çalışıyor. Grubun bu kentlerde yaşayan üyeleri, kurtarılabilecek kadınları köle pazarlarından satın alıyor. Tehlikesi nedeniyle bu yöntemle çok sık başvurulmasa da İŞİD üyelerinin evlerinden gizlice kaçırılan kadınlar da var. Grubun üyeleri, bu kadınları daha sonra kentten çıkararak daha önceden belirlenmiş güvenli bölgelere götürüyor. Rakka'dan kaçırılanlar Gaziantep'e getiriliyor. Musul'dan kaçırılanlar ise Kuzey Irak'taki mülteci kamplarındaki yakınlarıyla buluşturuluyor.

Figür 24: Sözcü, 15.07.2015

Bu çerçevede ele alınan üçüncü haberde ise, habere konu olan kadınların yaşadığı mağduriyet, onların kimliğiymiş gibi ifade ediliyor. IŞİD tarafından kaçırılan ve tecavüz edilen Ezidi ve Hıristiyan kadınlar elbette ki IŞİD cariyesi değildir. Ancak öyle gözüküyor ki cariyeye sözcüğünü başlığa taşımak haberin okunurluğu açısından daha etkili bulunur. Haber dili, aslına bakılırsa karşısına aldığı IŞİD örgütünün dilinin aynısıdır. Bunun yanı sıra, haberde belirtildiği gibi, kullanılan fotoğraf “sınırdan” çekilmiştir, yani habere konu olan kadınların fotoğrafıdır. Haberde “cariye” olarak nitelendirilen kadınların yüzleri açık fotoğraflarının kullanılmasının onlar açısından nasıl sonuçlar teşkil edeceği haber üretim sürecinde hesaba katılmaz.

SİYASİ TEMELLİ CİNSİYETÇİLİK

Yükselen kutuplaşmalar, çatışmalar ve savaş durumu, siyasi ayrımcılığın medyada kendine en sert şekilleriyle yer bulmasına neden olur. Etnik ve dini ayrımcılıklar gibi bu çerçevede ele aldığımız haberler de hem ‘kadın’ anahtar sözcüğüyle, hem de nefret söylemi taramalarında kullanılan diğer kelimelerle araştırma ekibinin karşısına çıkmıştır.

Figür 25: Takvim, 09.03.2016

Takvim gazetesinin 9 Mart 2016 tarihli haberi (Figür 25), Kürt siyasi hareketinde de bir yeri olan Kürtçe bir sözcüğü (heval: arkadaş, dost, yoldaş) sansasyonel bir şekilde başlığa çekmesi ve etek giymiş erkek fotoğraflarıyla beslemesiyle göze çarpıyor. Haber metninde zamanı ve mekânı belli olan bir olaydan bahsedilmiyor. Haberde bir araya gelen öğeler ise, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü, hendekler, özyönetim, Silopi, Cizre ve emniyet operasyonlarıdır. “Gece hendekten çıkan bir terörist”in abiye kıyafetler giydiği iddia ediliyor, ancak haberin görselinde kadın kıyafeti giymiş beş ayrı erkek fotoğrafı görülüyor. Her bir fotoğrafa bir ad takılıyor. Kadınlık, bir etnik ve siyasi kimliği aşağılamak için hakaret olarak kullanılıyor; Kürt kimliği de kadınlık üzerinden aşağılanıyor.

Haber bunun da ötesinde hiçbir bilgi içermemesiyle dikkat çekiyor. Yani belirli bir olayla ilgili bilgi vermek yerine, kimliği belirsiz insanları aşağılayıp, kadınlığı da güldürü unsuru olarak kullanıyor.

Figür 26: Takvim, 10.03.2016

Aynı haber (Figür 26), aynı gazetede 10 Mart 2016 tarihinde, HDP'li siyasetçiler için yeniden formüle ediliyor. Haberin konusu, beş siyasetçi hakkında Meclis'e fezleke gönderilmesidir. Bu sefer montajla etek giydirilen siyasetçiler bir de kelime oyunu (Mezdeke-Fezleke) kadın dansçı çağrışımı yapılarak aşağılanıyor.

Her iki haberde de olgusal verinin çok az olması dikkat çekicidir. Süregiden siyasi süreçlerin, çatışma ve savaşların haberleşmesinde olgusal dilin neredeyse tamamen kaybolduğunu görebiliriz. Bu raporda ele alınan siyaset haberleri taraflı ve bulunduğu bağlama göre düşmanlaştırıcıdır. Bu düşmanlaştırıcı etkinin kadınsılık çerçevesiyle üretiliyor olması, hem cinsiyetçiliği hem de siyasi ayrımcılığı katmerli bir şekilde güçlendirir. Bu tür haberlerin cinsiyetçi ve ayrımcı etkilerinin izlenmesi, bu izlemenin nasıl yapılacağı konusunda ise yeni metotlar geliştirilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Bir diğer siyasi cinsiyetçi ayrımcılık biçimi ise, diğer çerçevelerde olduğu gibi failin cinsiyetinin olayla ve olgularla ilgisiz bir şekilde vurgulanmasıdır. Failin cinsiyeti, siyasi ayrımcılıkla bir araya gelir. Fail hakkında hayali yahut ilgisiz bağlantılardan bahsedilir, yukarıda bahsi geçen iki haberde olduğu gibi (Figür 25 ve 26) kelime oyunlarına gizlenmiş nefret ifadeleri yer alır.

Figür 27: Star, 23.12.2015

Böyle bir temsil Star gazetesinin 23 Aralık 2015 tarihli “Yüksekdağ’ın alçakları öldürüldü” başlıklı haberinde yapılıyor. Haberin alt başlığında bir bombalama eyleminin faili olduğu iddia edilen iki kadının, evlerinde polisle silahlı çatışma esnasında öldürüldükleri ifade ediliyor. Failerin kadın olduğunu vurgulamanın yanı sıra, bir tanesinin başka bir siyasetçi olan HDP Eş Genel Başkanı Figen Yüksekdağ ile aynı siyasi parti geçmişinden geldiği belirtiliyor. Failerin kadın kimliği ve siyasi geçmişlerinin benzerliğinin izi sürülüyor. Haberde kullanılan görseller arasında en büyüğü Figen Yüksekdağ’ın fotoğrafıdır. Başlıkta yine kelime oyunu ile üretilen nefret dili, failere ve failerle ortak siyasi geçmişi olan bir özneye yöneliyor. Ancak haberdeki nefret söylemi bununla bitmiyor. Siyasi ayrımcılık sadece cinsiyetçilikle değil, aynı zamanda dini ayrımcılıkla da güçlendiriliyor. Zira haberin alt başlıklarından biri de “Mumları Söndü” ifadesidir. Bu nefret ifadesi haberde bahsi geçen bombalama eylemine şüpheyle yaklaşan gazetecilere yönelik olarak kullanılıyor. Öldürülen kadınların mensup oldukları yahut onlara yakıştırılan Alevi kimliğine yönelik yaygın olarak kullanılan “Mum Söndü” ifadesi bu sefer bombalama eylemiyle ilgili haber ve yorum yapan gazetecilere yönelik olarak kullanılıyor.

Bu noktada altını çizmek gerekir ki, nefret ve aşağılama içeren ifadeler, kaygan bir şekilde, bir öznenen diğerine, bir failden diğerine aktarılır. Yani hepsi yapışkan sözcükler olarak, normatif alanın dışında kalan tüm kimlikleri birbirine yaklaştırır ve düşmanlaştırır. Düşmanlaştırma etkisi, bütün bu etnik, dini farklılıkların ve siyasi aidiyetlerinin aynı zamanda ahlakla ve şiddetle ilişkilendirilmesiyle mümkün olur. Bombalı eylemin bu şekilde haberleştirilmesi güvenliğe yönelik bir tehdit, “mum söndü” benzetmesi ise ahlaka yönelik bir tehdittir.

Burada sorulması gereken soru, bütün bu ifadeleri, ifadelerin oluşturduğu kodları, kodların oluşturduğu çerçeveleri birbirine eklemeyen bağlamı; yani bu kaygan zemini izlemek ve raporlamak için kullanılan yöntemler yeterli midir? Bu soruya verilebilecek muhtemel cevaplar, raporun metodoloji bölümünde ele alındı.

YENİ BİR METODOLOJİYE DOĞRU

Bu rapor çoğunlukla, 2015 yılında Hrant Dink Vakfı'nın "Medyada Nefret Söylemi" raporları için yapılan yazı basın izleme esnasında toplanan, nefret söylemi kategorilerine girmeyen ancak toplumsal cinsiyet temsili açısından sorunlu ve ayrı bir incelemeye değer bulunarak kenara ayrılan haberlerden oluşuyor. Rapor yazım sürecinde ve raporun genel çerçevesi ortaya çıktıkça, raporun genel argümanlarını besleyeceği düşünülen 2016 yılına ait örnek haberlere dair analizler de eklendi. Bu açıdan öznesi kadın olan bu haberler, konu için özel olarak belirlenmiş bir araştırma metoduyla derlenmedi; ancak hem medyada mevcut cinsiyetçiliği raporlamak, hem de medyada nefret söylemi kavramsallaştırmasını yeniden düşünmek için bir zemin sunması açısından incelenmesi elzem bulundu. Bu açıdan rapor, hem içinden çıktığı medyada nefret söylemi raporlama çalışmaları için, hem de medyada cinsiyetçiliğin izlenmesi ve raporlanması için yeni yollar, yeni kategoriler açmak ve tartışmak için bir öneri olarak okunabilir.

Rapora alınan haberler nefret söylemi kategorilerine girmediği halde kadınların temsili açısından proje ekibi için bir huzursuzluk uyandıran, dili sorunlu bulunan ve medyada cinsiyetçiliğin nasıl raporlanması gerektiğine dair sorular uyandıran haberlerdir. Nefret söylemine dair anahtar sözcük bazlı yapılan izlemede, 'kadın' kelimesi anahtar kelimelerden biri olarak kullanılıyor. Bu kelimenin kullanıldığı haberler araştırma ekibinde huzursuzluk uyandırsa da, etnik, ulusal ve dini kimliklere yönelik nefret söylemini tespit etmek için özel olarak oluşturulmuş kategorilere haliyle uymadı ve izlemede kullanılan nefret söylemi kriterlerinden taşıdı. Böylece, kadınlara dair haberler, ekibin üzerinde oluşturduğu olumsuz etkilere ve kanaatlere, daha da önemlisi medya izleme ve nefret söylemi ve ayrımcı söylemi raporlama tecrübelerine dayanarak kenara ayrıldı ve okumakta olduğunuz ayrımcı söylem dosyasına konu oldu.

Bir haber metninin toplumsal cinsiyet normları açısından eleştirel bir okumaya tabi tutulması için, anahtar sözcük bazlı tarama yöntemleri yetersiz kalabilir. Zira sözcük tarama verileri bize sadece içeriğe dair, semiyolojik bir okuma imkânı sunar. Elbette sözcüğe dayalı okumalar da haber metnini sosyo-politik bir bağlama yerleştirmeyi gerekli görür; hatta tam da bulunduğu bağlamdan çıkan anahtar kelimeler bu taramalarda kullanılır. Ancak yine de nefret söylemi ve ayrımcılık bazen o kadar dolaylı yöntemler ve ifadelerle haberleri şekillendirir ki, bunları açık seçik kelimelerle bulmak, dahası sadece o kelimelerin varlığına göre tespit etmek zordur. Örneğin "Yüksekdağ'ın Alçakları" ifadesindeki nefret söylemi ve ayrımcılık o kadar spesifiktir ki, haber metninde anahtar kelimelerden biri geçmezse yakalanamayabilir. Özel isimden yola çıktığı için ilk bakışta sadece siyasi bir figüre yönelik nefret söylemi üretildiğinden dolayı, mevcut metodolojik sınırlamalar dolayısıyla, projenin seçtiği haber örnekleri kapsamına girmeden göz ardı edilme riski de mevcuttur. Haberin "muğulları söndü" ifadesi üzerinden bir dini gruba yönelik nefret içerdiğini görmek için haberin metnine, bağlamına, tarihselliğine daha ayrıntılı bakmak gerekir.

Bir diğer mesele ise toplumsal cinsiyetin, diğer fark ve ayrımcılık kategorilerine göre daha incelikli bir ayrımcı dille ifade ediliyor olmasıdır. Araştırma ekibinin nefret söylemi izlemesinde karşılaştığı, "Haberle ilgili bir problem olduğunu görüyoruz, tecrübelerimize dayanarak bunu tespit edebiliyoruz, ama hem niyet okuyamayacağımız için, hem de elimizdeki kategorilere uymadığı/girmediği için nefret söylemi raporlarına dahil edemiyoruz" dediği haberleri okumak için analitik araçlara ihtiyaç vardır. Ayrımcılık her zaman nefret söylemi, ötekileştirme, dışlama ile ifade edilmez. Raporda kullandığımız

analitik araçlardan biri de, haberlerde makbul kadınlığın/erkekliğin makbul olmayan kadınlık/erkeklikten nasıl ayrıldığıdır. Bu bazen aynı haber metninde yer alabilir, yani bir haber metni toplumsal normlara uygun bir kadınlık haliyle uygunsuz bir kadın halini bir arada hikâye edebilir. Bu şekilde bakınca haberleri cinsiyet ayrımcılığı üreten ve üretmeyen diye kategorize etmek biraz daha zorlaşacaktır. Doğrusu, haberciliğin cinsiyet ayrımcı olmayan bir dille yapılması için özel bir çaba gerektiği tekrar tekrar vurgulanmalıdır.

HABERİN BİÇİMİNİN İZLENMESİ VE RAPORLANMASI

Bu rapor, özelde toplumsal cinsiyetin temsilinin, daha genel çerçevede medyada toplumsal farkların ve yapısal eşitsizliklerin temsilinin incelenmesine dair öneriler getiriyor. Bu öneriler, raporda, anahtar sözcük bazlı medya izlemede ortaya çıkan verilerin sayılması ve kodlanmasından farklı bir yöntemle ele alındı; ancak kategorilendirme konusunda benzer bir yöntem kullanıldı. Zira incelenen veri yine kelime bazlı taramalardan toplanan veridir. Oldukça geniş bir anahtar sözcük yelpazesi aracılığıyla filtrelenerek karşımıza çıkan bu haberler, kelimelerin etrafında örülen bağlam, bu bağlamı örnek için kullanılan üretim biçimleri ve bu üretim biçimlerinden ortaya çıkan haber metinlerine göre kategorilendirildi.

Birinci bölümde kullandığımız kategoriler, haberlerin biçimsel özelliklerine odaklanarak oluşturuldu:

- Failin betimlenmesi
- Çelişki
- Sebep-sonuç ilişkisi
- Pornografik temsil
- Olgusal/normatif dil

Bu bölümdeki analizlerde en büyük engellerden birini haberlerin bağlamından koparılmış olması yarattı. Medya izleme sistemleri üzerinden yapılan taramalarda, haberler gazetedeki sayfadan kesildiği için biçimsel özelliklerin tamamı gözlemlenemez. Daha geniş çerçevede haberlerin bağlamından koparılması, tespit edilen haberler dışında kalan, yani nefret söylemi ve ayrımcılığın kelimeler üzerinden tespit edilemediği haberlerin iyi, normal, nötr haberler olduğunu varsaymaya neden olur. Halbuki biçim özellikleri üzerine yapılan analiz göstermiştir ki haberlerin rutin üretim biçimleri, bu biçimleri şekillendiren çıkar ve bakış açıları nefret söylemi ve ayrımcılığın zeminini kurar. Örneğin başlıkla içerik arasındaki çelişkinin nedeni, medyadaki aktörlerin (muhabirlerin, editörlerin) cinsiyetçilik üretmeyi amaçlaması değil, okurun ilgisini çekecek bir başlık bulma kaygısıdır.

Bu bölümde karşılaşılan önemli bariyerlerden birini de, üretim süreçlerini gözlemlenmeden, haber içeriğine bakarak biçimsel özellikleri keşfetmeye çalışmak oluşturuyor. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı izleme ve raporlama çalışmalarında, haberlerin güncel üretim biçimlerinin, işin gerekleri ve üreticilerin yaklaşımlarıyla nasıl şekillendiğini izlemenin bu çerçevede yapılacak analizlerin geliştirilmesine ve yeni analitik kategoriler eklenmesine yardımcı olacağını düşünüyoruz.

HABERİN İÇERİĞİNİN İZLENMESİ VE RAPORLANMASI

Rapora konu olan haberlerin büyük bir bölümünü, 'kadın', 'feminist', 'dönme', 'sapık', 'lezbiyen', 'eşcinsel', 'transseksüel' gibi cinsiyet kimliği kategorisindeki anahtar sözcüklerle taramaya takılan

haberler oluşturuyor. Bunların yanında etnik, ulusal, dini kimliğe dair nefret söylemi sözcüklerine takılan haberler arasından araştırma ekibinin dikkatini çeken haberler derlendi. Bu anahtar kelimeler, haberlerin içeriğinin incelendiği ikinci bölümün kategorilerini oluşturmaya yardımcı oldu. Kullandığımız kategoriler aşağıdaki gibidir:

- Normatif kadın çerçeveleri: Canavar, Mağdur, Makbul
- Etnik ve dini cinsiyetçilik
- Siyasi temelli cinsiyetçilik

Bir önceki bölümde karşılaştığımız sınırlılıkların tamamının bu bölüm için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Bu bölümde kendine özgü en önemli engel, bizzat kategorilerin kendileridir. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının raporlanmasında cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimle ilgili kelimelerle yapılan taramada çıkan haberlerin çoğu, etnik, ulusal ve dini kimlik temelli nefret söylemi kategorilerine rahatça girebiliyor. Ancak, cinsiyetçi ifadeleri kategorilendirmek o kadar kolay olmuyor. Birincisi, yukarıda belirttiğimiz gibi normun içinde ve dışında, makbul olan ve olmayan kadınlık temsillerinin hepsi cinsiyetçi biçimlerde üretilir. İkincisi, birçok haber bu kategorilerden birkaçına aynı anda girer. Hem dini, hem siyasi, hem etnik temelli ayrımcılıklar zaman zaman birbiriyle kesişir. Bunun yanı sıra mağdur kadın aynı zamanda canavar kadın olabilir. Bunlar arasında daha net bir kategori gibi gözüken makbul kadın ise, o kadar dikkatli bir çerçevelendirmeye makbul olmayan kategorilerden ayrılır ki, okurun üzerindeki etkisini görmeden makbul kadın çerçevesini diğer çerçevelerden dışlayıcı bir şekilde kullanmak neredeyse imkansızdır. Yani kesişimsel kimliklere karşı üretilen cinsiyetçi ayrımcılıkları izlemek için bu raporda önerdiğimiz kategoriler yeterli ve kapsayıcı olmayabilir; ancak bu yöndeki çabaların önünü açmak için bir başlangıç zemini kuracağını düşünüyoruz.

SONUÇ: YENİ BİR METODOLOJİ MÜMKÜN MÜ?

Bu rapor, kadınların faili yahut mağduru olduğu olayların haberleştirilme süreçlerini toplumsal cinsiyet açısından ele almıştır. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ve genelde her türlü sistematik ayrımcılığın bütüncül olarak ele alınmadığı bir bağlamda, haberlerin cinsiyetçi sonuçları, habere konu olan olaylardaki cinsiyetçilikle sıkı sıkıya bağlıdır. Yani kadın cinayetlerinin sıklığı toplumdaki cinsiyetçilikten kaynaklanıyorsa, kadın cinayetinin haberleştirilmesindeki cinsiyetçilik de aynı toplumsal bağlamın farklı bir sonucudur. Bu rapor, ikincisi üzerinde durmuş, kadınlara dair haberlerdeki cinsiyetçiliğin izini sürerek birtakım sonuçlar ortaya koymuştur.

Öncelikle medya izleme raporlarında ve genel olarak cinsiyet odaklı medya incelemelerinde oldukça sık zikredilen “cinsiyetçiliğin yeniden üretilmesi”, medya ve cinsiyetçilik arasındaki karmaşık ilişkiyi açıklamakta çok yetersizdir. Bu raporda; cinsiyetçiliğin kadınları dışlayan, aşağılayan, ötekileştiren bir dil kadar yücelten ve makbul bir kadınlığa çağırın, bu kadınlığı kurmak için kadınları sorumluluğa çağırın bir dille de kurulduğu öne sürülmektedir. Kadınların mağduriyetleri de, faillikleri de onların makbul kadınlıktan taşıdıkları durumlarda başlarına gelen belalar olarak resmedilir. Bunun karşısında makbul kadınlık tanımları da bu belalara varmamak için tutulacak hayat yolunu, medya üretim tekniklerinin elverdiği ölçüde gösterir. Bu rapor, toplumsal cinsiyet ayrımcılığının her iki ucunu da, haberlerin üretim tekniklerini ve ele aldığı olaylarda kullandığı temsilleri açığa çıkarmayı amaçlamıştır.

Bu raporda medyanın rutin haber üretme biçimlerinden ve haber metinlerinden sapan, problemleri kendi içinde kapalı kategorilere yerleştirmek yerine, kategorileri mümkün olduğunca üretken ve geçişken çerçeveler olarak kullanmaya çalıştık. Bu nedenle de çerçeve kavramı daha kullanışlı oldu. Zira ayrımcılık kapatacı ve sınırlayıcı olduğu kadar üretken bir süreçtir: makbul ve makbul olmayan bedenleri, anlamları, hikâyeleri, onların dolaşabileceği alanları, sınırlarını, temsillerini üretir.

Bütün toplumsal farklar eşitsizliğe dönüştürülürken benzer bir mekanizmanın işlediği gözlemlenebilir. Toplumsal cinsiyet kategorilerinin diğer yapısal eşitsizliklerden farkları olsa da, benzer şekillerde üretilir. Nefret söylemi kavramsallaştırması, negatif duygular üreten metinlerin görünürlüğünü sağlamak için elverişli bir kavram olsa da; farklılıklara atfedilen, bedenlere yapıştırılan ve birbirine geçen anlamları, kullanımları, hareket biçimlerini tek bir temsile indirger. Bu durumda örneğin “Hain Ermeni” ifadesi nefret söylemi olarak kodlandığında, Ermeni kimliğine yönelik bir nefret olduğu okunabilir; ancak “hain” kavramının taşıdığı değeri ve bu değer nasıl başka kullanım biçimlerine kaydırıldığı izlenemez. Bu durumda önceden hain olarak kodlanmayan bir kimliğin sonradan hain kılınmasının nasıl mümkün olduğuna dair süreçler de okunamaz. Ancak izlemenin yapıldığı bağlamda o kimlik bir nefret nesnesi olarak görünürlük kazandığında izleme raporlarının konusu olabilir.

Altı çizilmesi gereken diğer bir husus da şu ki, bu rapordaki incelemelerde görüldüğü gibi; medyanın üretim biçimleri, teknikleri, teknolojileri ve özneleri rutin işlerini yaparken ayrımcılık ve cinsiyetçilik üretirler. Haber üretimi, duygusal çekimler, özellikle de negatif duygular üreterek okuru cezbetmeye dayalı olarak işleyen bir süreçtir. Kurbanlaştırıcı, pornografik, kafa karıştırıcı, çelişkili görsel ve metinler bu nedenle bir araya gelir. Üretimin değer rejimi ilgi çekici haberleri önceler. Bu öncelik, toplumsal cinsiyet rejimi içerisinde eşitsizlik üretmek için oldukça elverişli bir alt yapı sağlar. Bu durumda üretim süreçlerinin izlenmesi, nefret söylemi ve ayrımcılık raporlaması çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın diğere bir bulgusu da, kadınların medyada her zaman nesneleştirici bir temsille yer almadığıdır. Raporun ilk iki bölümünde yer alan analizlerin neredeyse tamamında haber anlatısının, kadınların failliğinin, görünürlüğünün oluşturduğu tehlikeli sonuçlar üzerine kurgulandığını gördük. Bu durumda kadınlar toplumsal normların kırılmasında ikincil değil birincil sorumlu olarak işaretlenir. Türkiye’de kadın hareketinin yükselen şiddet ve kadın cinayeti vakalarını “kadın düşmanlığı” ve “kadın katliamı” diye nitelendirmesi oldukça önemli bir mücadele alanı açsa da, bu düşmanlığın temelinde kadınların katledilerek yok edilmesi değil, terbiye edilerek var edilmesi olduğunun altını çizmek gerekir. Medyada kadınların temsilini inceleyen bu rapor göstermiştir ki; medyada kadınların failliği çeşitli seviyelerde tehlikeli bulunurken, aynı anda makbul kadınlığı üretmek için kadınlığı faillığe davet eden çelişkili bir kadın tahayyülü de mevcuttur. O halde kadın failliğine yoğunlaşan araştırma metotları, mevcut izleme ve raporlama çalışmalarını geliştirmek için faydalı olacaktır.

Bu çerçevede üçüncü bir eksiklik de izleme ve raporlama çalışmalarında haberlerin etkisine ve alımlanma biçimlerine bakılmamasıdır. Bütün bu çalışmalar, haberlerin, teorize edilmiş yapısal eşitsizliklerin kodlara, kodların kategorilere ayrılması, kategorilere giren haberlerin tespiti, sayılması ve raporlanması şeklinde süregelir. Bu şekilde nefret söylemi ve ayrımcılık bilgisi üretmeye dair kabul görmüş ve sürekli tekrarlanan bir izleme, analiz ve raporlama biçimi vardır. Ancak çalışmalarda zayıf kalan ve üzerine kafa yorulması gereken, haberlerin nasıl okunduğu, nasıl bir etki alanı oluşturduğu ve okur tarafından nasıl kabul edildiği/eleştirildiği/reddedildiğidir. Dolayısıyla hegemonik, müzakereci ve reddiyeci okumaları ve bu okumaların yarattığı kamusal etkileri izlemek için kullanılan metotların, medya izleme projelerine katılması gerektiğini, bu açıdan bu incelemenin kendi raporlama çalışmalarımızı da yeniden şekillendirmeye katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

Hrant Dink Vakfı’nda 2009 yılından beri devam etmekte olan ‘Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi’ ve raporlanması çalışmasının bir neticesi olan bu raporun haber üreticilerine, okurlarına, ayrımcılığa karşı çalışan ve savunuculuk faaliyeti yürüten STÖ’lere, aktivistlere, araştırmacılara, yazarlara, akademisyenlere ilham verici olmasını umut ediyoruz.

YAZAR HAKKINDA

Dr. Feyza Akınerdem Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji bölümünde lisans ve yüksek lisansını tamamlamıştır. Türkiye'de evlilik programları üzerine yaptığı araştırmayla 2015 yılında City University London, Kültür Politikaları ve Yönetimi bölümünde doktora derecesini almıştır. Türkiye'de temsiliyet rejimi, medya ve toplumsal cinsiyet, televizyon türleri ve izlenme biçimleri üzerine çalışmalarına devam etmektedir. Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji bölümünde Televizyon Çalışmaları ve Medya-İletişim Çalışmaları dersleri vermektedir.